

Našla by se Francie?

Historické vzpomínky.

Četba francouzských novin není už dávno velkou radostí. Přidáme-li k tomu, že se nějakou nevysvětlitelnou náhodou u nás kolportují skoro výhradně denní a týdenní listy francouzské pravice a krajní pravice, nedivíme se, že si naše veřejnost klade tutéž otázku, kterou nám právě klade redakce „Přítomnosti“ — našla-li by se Francie morálně opět v případě válečného nebezpečí a zda její stranické boje neohrozí v rozhodném okamžiku její velmocenské postavení.

Přenesme se na chvíli, dovolíte-li, do předválečné minulosti. Několik let před válkou se konaly veliké demonstrace jihofrancouzských vinařů, jež měly někde ráz opravdové vzpoury. A v jednom takovém průvodu pochodovali ti dobří lidé za standartou s nápisem „Viléme, pojd' si pro nás!“. V tu dobu bylo celé dělnické hnutí francouzské prosáklé nejradikálnějším antimilitarismem. Sjezd konfederace práce se usnáší roku 1912, že francouzští syndikalisté použijí první příležitosti, kterou jim dá mezinárodní konflikt, aby sáhli k revoluční akci. Na socialistických sjezdech vystupoval mužik — pokud neseděl v žaláři, což bylo častější —, jenž napsal, že by bylo nejlépe „postavit národní prapor na hnojště“ a doporučoval „integrální antimilitarismus“ na tři tempa, zmocnit se zbraní a tváří v tvář nepříteli odzbrojit a vyhlásit sociální revoluci. Jaurès, jenž jediný měl jasné vědomí o mezinárodní situaci, o postavení Francie v případě války a o odpovědnosti dělnického hnutí, lomil rukama nad Gustavem Hervé — tak se jmenoval tento integrální antimilitarista —, ale věděl, že nebezpečnějšími odpůrci rozumného stanoviska v otázkách, týkajících se základních zájmů národa, nejsou tito mluvkové, nýbrž doktrináři, kteří dokazovali, že válka je jen nutným výsledkem mocenských konfliktů mezi kapitalistickými státy a že povinností dělnictva, dojde-li k válce, je prostě zúčtovat definitivně s kapitalismem. Zatím co Jaurès vedl boj za „novou armádu“, většina jeho strany zřejmě odsuzovala armádu vůbec jakožto mocenský orgán buržoasního státu. Několik dní před počátkem světové války se koná sjezd v Paříži, na němž je většinou hlasů přijata resoluce, doporučující „jako prostředek zvláště účinný proti válce generální stávkou hlavně v průmyslech, jež dodávají válce její nástroje, to jest v závodech muničních a v dopravě“. Většina vůdců odborových a politických byla zapsána v onom „sešitě B“, který si odkazovali ministři vnitra jako veliké státní tajemství a jenž obsahoval seznam osob, které měly být v den všeobecné mobilisace zatčeny. Dělnická mládež zpívala se zvláštní oblibou antimilitaristické písně, na př. tuto: „A budou-li z nás chtít ti kanibalové udělat hrdiny proti naší vůli, pak vstřelíme kule ze svých pušek do kůže svých vlastních generálů.“

Německé povolání kruhy byly jistě přesvědčeny, že Francie je zralá pro vpád. Nemusíme připomínat, co se stalo, když k válce opravdu došlo. Tehdejší mi-

nistr vnitra, pan Malvy, provedl jediný skutečně politický čin svého života — nechal sešit B v zásuvce. A ti vinaři, kteří zvali Viléma, aby si pro ně přišel, ti dělníci, kteří se na svých sjezdech předháněli v antimilitaristickém radikalismu, splnili svou povinnost se samozřejmostí, jež překvapila svět. Nemluvíme o Hervé, jehož přeměna byla tak dalekosáhlá, že je dnes vyšeptalým kohoutem nejreakčnějšího křídla francouzské politiky a že je mu i generální štáb podezřelý z pacifismu, ale celé dělnické hnutí, jež jediné bylo před válkou protimilitaristické, dovedlo sloučit s upřímným odporem proti válce a proti militarismu naprostou loyálnost ke státu ve chvíli nebezpečí.

Francouzi jsou v těchto věcech zvyklí na velmi rychlé obraty. Vezměme z poslední doby přemet, který provedli ve své antimilitaristické politice komunisté. Ještě v únoru 1933 — to už byl Hitler říšským kancléřem v Německu — praví Maurice Thorez ve zprávě pro výkonný výbor své strany: „Antimilitaristická činnost je jedna z nejnaléhavějších úloh naší strany. Nedovedeme-li hned teď organizovat tu činnost, nemůžeme očekávat pozitivních výsledků ani v zápase proti válce, ani v zápase za diktaturu proletariátu.“ Dnes není horlivějších stoupců národní obrany nad komunisty, a když mládež socialistické strany nechtěla spolknout bez protestu prodloužení služební doby na dvě léta, dali komunisté velmi důrazně znát socialistům, že není vhodná chvíle k protestům proti militarismu.

Ale dnes se již války nezahajují podle starého způsobu. Za pravděpodobnější eventualitu se považuje, že by Německo zakročilo ve Francii v případě občanské války buď tak, že by bylo zavoláno na pomoc jednou z bojujících stran, nebo tak, že by několik set tisíc německých dobrovolníků přešlo hranice — španělský příklad straší lidem v hlavách. Ale především tu občanskou válku vidíme zatím jen v novinách a nepozorujeme žádných příznaků ve skutečnosti. Situace zajisté není tak růžová, jak ji maluje oficiální tisk, ale nemá rovněž v sobě nic zoufalého a neřešitelného pokojnou cestou. K občanské válce nestačí, aby byla vyhlášována v novinách nebo na schůzích, jejím předpokladem je takový rozpor v ideologii dvou stran v národě nebo tak nesnesitelná křivda třídní, že se zbraň jeví jako jediné východisko. Tři sociální složky — sedláci, dělníci a malá a střední buržoasie — tvoří asi rovným dílem kompaktní jádro francouzské národní společnosti. Není pochyby, že vláda lidové fronty dala poměrně nejvíce dělníkům, především proto, že na tomto poli bylo třeba nejvíce a nejrychleji dohánět. Sedláci dostali obilní monopol s vysokou cenou za pšenici a stoupání všeobecných cen zvalorisovalo také ostatní jejich produkty. Nejsou tedy nespokojeni, pokud je drahota průmyslových výrobků nepřipraví o tuto výhodu. Na střední vrstvy městské se při rozdělení reforem doposud nedostalo, v nejedné příčině dopadly na ně sociální reformy, podniknuté ve prospěch dělníků, mnohem tíživěji než na veliký

kapitál. To lze říci hlavně o čtyřicetihodinovém pracovním týdnu. Veliké automobilky na pařížské periferii nebo americky zracionalisované prádelny v severní Francii se této reformě mohou mnohem snáze přizpůsobit než malý nebo střední živnostník. Je tedy zřejmá nespokojenost v těchto vrstvách, ale odtud je ovšem k občanské válce ještě tuze daleko.

Francie není Španělsko.

Kdyby ovšem dělnictvo chtělo jednat ve Francii po svém beze zřetele k sedlákům a k malé buržoasii nebo proti těmto svým spojencům v lidové frontě, pak by se mohly poměry velmi rychle zhoršit. Lze to pozorovat po každé vzrušenější epizodě na příklad naposled po srážce v Clichy. Ale i vláda i odpovědné kruhy velikých dělnických stran jsou si vědomy tohoto nebezpečí. Nelze ovšem zatajit, že kdyby došlo k splnutí socialistické strany s komunistickou, zostrilo by to rázem politické protivy a mohlo by vést k tomu, čemu se říká „praefašismus“. Ale i pak by pravděpodobně zdravý politický smysl zachránil Francii od nejhoršího.

Na druhé straně reakce je příliš slabá, aby se mohla o nějakou vzpouru ve větším měřítku pokusit sama. A kdyby se pokusila, doplatila by na to. Francouzská armáda není španělská armáda a je-li snad někde nějaký generál, který by si chtěl zahrát na Franca, musí být předem jist, že se k němu nepřidá devět desetin armády jako ve Španělsku. Mějme také na paměti, že národní vědomí je ve Francii mnohem citlivější než ve Španělsku; je málo zemí, kde by bylo tak citlivé, jako zde. Ve Francii je hodně lidí, kteří nemají Bluma rádi, ale je jen nesmírně málo těch, kteří by si přáli, aby jim od Bluma pomohl Hitler. Nedejme se mýlit hysterickými výlevy pařížského tisku. Nepovede-li dělnictvo politiku přímo sebevrazezně pošetilou, není nejmenší příčiny věřit, že ve Francii dojde k občanské válce.

Habešský a španělský případ.

Nevěříme v pravděpodobnost přímého německého útoku na Francii. Ale ti, kdož u nás s pochopitelnou úzkostí sledují poměry ve Francii, nemají jen altruistickou starost o přátelskou zemi, nýbrž také egoistickou starost o svou zemi vlastní. Ptají se — a to je asi také podvědomý doplněk otázky, kterou nám klade „Prítomnost“, — byla-li by Francie schopna a ochotna jít na pomoc nám, kdybychom byli napadeni my. Po zkušenostech s Habeš a se Španělskem je ta nejistota pochopitelná; v nové politice belgické, ve smlouvě jugoslávsko-italské a v jiných mezinárodně-politických faktech sklízí Francie již dnes osudné následky své slabé zahraniční politiky v posledních několika letech.

Pan Laval nechal na holičkách Společnost národů a vytvořil těžký precedent v plné jistotě, že většina národa souhlasí s jeho opatrnictvím. My se do ničeho nepohrnem, to bylo strategické heslo ve všech kavárnách a výčepech, kde se dělá lidová politika. Pro Habeš a pro Společnost národů nikdo nechtěl mnoho riskovat, o Společnosti národů se málo vědělo a Habeš byla příliš daleko. Ale Španělsko bylo velmi blízko a přece Francie strpěla rdoušení demokracie v tomto svém sousedním státě a nepřátelský vpád na území tohoto člena Společnosti národů, jehož nezávislost je

jeden z hlavních předpokladů francouzské bezpečnosti. Pravděpodobně by Léon Blum byl jednal energičtěji, kdyby byl za sebou cítil živý souhlas většiny národa. Ale fakt je, že většina národa zůstala i tentokrát nehybná. Solidarita se projevila jen v humánních akcích a ani zde nebyla příliš veliká. Teprve zboření Guerniky pohnulo i vládu, i veřejnost k pomocné činnosti v úctyhodném měřítku, arci zase jen na humánním poli. Několik tisíc dobrovolníků odjelo ovšem do Španělska a několik set jich tam padlo. To je projev solidarity nekonečně vážnější, neboť zde šlo o dobrovolníky opravdové, kterým naopak francouzské úřady překážely v odjezdu. Ale je to přece jenom velmi malý počet v zemi s více než čtyřiceti miliony obyvatelů. Většina národa se držela opět zásady: „My se nepohrnem.“ To neomlouvá arci nehybnost vlád ani v aféře habešské, ani v aféře španělské; je povinností vlád plnit závazky, i když nejsou na první pohled příjemné, a veřejné mínění vést, ne vymlouvat se na ně. Ale není-li to omluva, je to aspoň vážné vysvětlení.

Zařikací heslo „Sadová“.

Jak by to dopadlo, kdyby došlo na nás a kdyby Francie měla pomáhat nám? Předpokládejme dvě možnosti. Ta první je, že by některý soused — netřeba ani dlouho hledat, o kterého může konkrétně běžet — vypověděl Československu válku. Říci, že by nám šla Francie v tom případě na pomoc s nějakým velikým nadšením, bylo by snad přílišné. Ale bez přemrštěného optimismu je možno předvídat, že by šla přece. S Československem pojí Francii nejen obecný pakt Společnosti národů, nýbrž přesná spojenecká smlouva. Poruší ji znamenalo by, že by francouzský podpis na nějakém mezinárodním aktu ztratil jakoukoli cenu, a Francie by bez účasti ve válce utrpěla takto porážku těžší, než jakou by mohla utrpět na bojišti. Její velmocenské postavení a mezinárodní autorita by byly rázem ty tam. A země, jež přestala imponovat světu počtem, ztrácí vše, přestane-li mu imponovat také mravně. Jak francouzská vláda, tak francouzský generální štáb to ostatně chápe. A nemýlíme-li se, byl Berlín přátelsky, ale velmi jasně upozorněn ve vhodnou chvíli, že útok na Československo byl by pro Francii automatický casus belli. Na sociálně-demokratickém sjezdu v Praze prohlásil v těchto dnech francouzský delegát výslovně, že kdyby bylo napadeno Československo, jednala by vláda Léona Bluma právě tak, jako kdyby byla napadena Francie sama.

V tom případě by také měla francouzská vláda v rukou prostředek, jak vyburcovat veřejnost z nehybnosti. Nečínme si přílišných ilusí o sympatiích, jež k nám ta veřejnost chová, a nevěřme ani, že by byla informována o nás tak, jak by měla být. Ale není Francouze, který by neznal ze školy a z vyprávění jméno „Sadová“; bitva u Králové Hradce je pro Francouze bitvou u Sadové. A každý Francouz ví, že v té bitvě Prusko vyhrálo, protože se Francie neodvažovala zasáhnout, načež čtyři léta po Sadové přišel Sedan. To je argument, který by za nás mluvil ve vážném případě velmi přesvědčivě. Bez nadšení, ale u vědomí svého vlastního zájmu by tedy pravděpodobně splnila Francie v tom případě celou svou spojeneckou povinnost vůči nám.

Vezměme nyní druhou možnost. V Československu vzniknou nebo jsou vyvolány vnitřní nepokoje sociální nebo národnostní a armáda dobrovolníků ze zahraničí vpadne na československou půdu, aby chránila buď soukmenovce od útisku nebo „evropskou civilizaci od komunistického nebezpečí“. Pak je případ ovšem mnohem komplikovanější, neboť by vedl nejdříve k zápasům ve vnitřním politickém životě francouzském. Nezapomeňme, že se také ve Francii kolportovaly články z československých novin — a to novin strany přímo odpovědné za vládu — tvrdící, že je naše republika zbolševišována a doporučující změnu naší zahraniční orientace. Ty články nejsou ztraceny a vynořily by se opět, kdyby jich bylo třeba. Jak můžete radit, aby se šlo Československu na pomoc, když jde o vnitřní válku, o obranu proti zbolševišování, jak praví československý tisk sám?

Věc by nebyla o mnoho prostší, kdyby zakročení ve formě „dobrovolníků“ bylo odůvodněno nějakým henleinovským pučem. Našly by se zajisté v Paříži noviny, které by za dobrý honorář dokazovaly, že konec konců není věcí Francie, aby si páčila prsty ve věci, jež se jí přímo nedotýká. Pakt Společnosti není porušen, Československo není napadeno, válka nebyla vyhlášena, co je ostatnímu světu do toho, kam patří Vejprty nebo Rumburk? A našly by se jiné, které by bez honoráře a v poctivém přesvědčení dokazovaly, že vlastně běží o právo sebeurčení německé menšiny a že Francie nesmí zakročit, nemá-li se prohršit na zásadách lidskosti. Nicméně v tomto případě by vlada měla přece volnější ruce, kdyby chtěla jednat — to by ovšem nesměla být vlada typu Lavalova — a veřejnost by po dobré informaci pochopila, co je v sázce. Kouzelné jméno „Sadová“ by vykonalo pravděpodobně svůj úkol. A kdyby přece ne? Pak by po eventuální nové Sadové přišel nezbytně nový a definitivní Sedan. Ale je při nejmenším předčasné přihlížet k této eventualitě.

Na otázku, našla-li by se Francie, odpovězme tedy, že se zatím ještě neztratila. *Gustav Winter.*

poznámky

Britská politika a střední Evropa

V posledních měsících se vyskytlo mnoho odporujících si zpráv o středoevropské politice Velké Britanie a zvláště o tom, co by Britanie učinila, kdyby se Československo stalo obětí nevyprovokovaného útoku. Proto snad bude dobře pojednati o oné věci objektivně. Úkolem tohoto článku jest podat stručný přehled britské oficiální politiky a rozmanitých proudů v britském veřejném mínění, pokud se týkají otázky zachování míru v dunajské oblasti.

Především lze s určitostí říci, že podle názoru stálých úředníků britského zahraničního úřadu — kterýžto názor přijal také kabinet — nemohla by Velká Britanie jevit nezáměr na konfliktu ve střední Evropě. Ministr zahraničních věcí Eden více než jednou jasně prohlásil ve veřejných projevech, že není možno se hermeticky uzavřítí v oblasti západoevropské bezpečnosti a nestarat se o to, co se děje mimo ni. Edenova prohlášení byla na pevnině rozmanitě vykládána, většinou přehnaně, při čemž bývalo přání vykladačů otcem myšlenky. Podle jednoho výkladu přijala již Britanie pozitivní závazky vzhledem ke střední Evropě, kdežto podle jiného nemá Britanie úmyslu vůbec něco učiniti.

Oba tyto výklady jsou nepřesné. Podle pravdy má se věc takto: Není-li britská vlada ochotna vzítí na sebe napřed automatické bezpečnostní závazky v kterékoli jiné evropské oblasti než západní, čili locarnské, nebude nicméně ani stát

se založenými rukama stranou v případě, že by vznikl ve střední Evropě konflikt, vypočítaný na to, aby se rozšířil na západ. Tak to lze formulovat. Smysl této formule by měl být dobře objasněn. Války nelze dnes lokalizovat. Válka, která by se začala v kterékoli evropské oblasti, rozšířila by se skoro jistě na oblasti ostatní a stala by se tak válkou evropskou. Proto se britská diplomacie určitý čas vážně zabývala německo-československými vztahy. Edenovy veřejné projevy o britském zájmu na zachování míru i mimo západní oblast nebyly myšleny tak, aby vzbudily přemrštěné naděje v dunajské pávni. To znamená: podle britského názoru nemají se tyto projevy britské starosti o mír ve střední Evropě chápati tak, jako by se nemělo na místě samém stále usilovat o to, aby se dospělo k uspokojivé dohodě, dejme tomu mezi Berlínem a Prahou. Zároveň však znamenaly tyto projevy také výstrahu těm žvlům v Berlíně, které snad pomýšlely na nějaké protičeskoslovenské dobrodružství. Chtělo se jim naznačit, že by se mylily, kdyby měly za to, že by se Britanie proti takovému ohrožení evropského míru nepostavila.

Snažím se mluvit docela prostě a otevřeně. Není nic dvojnásobného v politice, kterou se pokouším vyloužit. Je míněna doslova tak, jak se to říká.

Na štěstí lze k tomu dodat, že britské diplomatické projevy jsou nyní posíleny rostoucí vojenskou silou této země. V této souvislosti mohou říci s úplným přesvědčením, že zbrojní plán naší vlády je nejlepším znamením pro zachování evropského míru. Že se to nyní obecně uznává, dokazuje stejně souhlas některých evropských hlavních měst, jako hlasitý nesouhlas jiných.

Za stanoviskem zahraničního úřadu a vlády stojí také největší část parlamentního mínění a tisku. Jsou ovšem také hlasy opoziční. Ty přicházejí z rozmanitých politických skupin. Ale jsou to hlasy menšin a vyjadřují rozmanitá hlediska, která nikterak nemají společenského základu. Tak na příklad existuje v Anglii také hledisko naprosto proněmecké. Mezi těmito germanofily jsou však zase rozmanité odrůdy a sekce. Je také poměrně malá skupina stoupců fašismu, spíše hlučná než důležitá, která podporuje Hitlera z důvodů ideologických. Vliv těchto lidí na veřejné mínění, pokud jde o zahraniční politiku, není však skoro žádný.

Nemělo by se přehlížeti, že nemálo lidí ve Velké Britanii, třeba nikoli Německu nakloněných, je nicméně přece jen ochotno podporovati Hitlera z toho negativního důvodu, že nacistické Německo bojuje proti ruskému komunismu. Německá propaganda nikterak nelení, má-li hráti na zdejší protibolševický cit. Měla v tom určitý úspěch. Odtud také chtivost, s jakou se německý propagační aparát chopil domněle převládajícího ruského vlivu v Československu. V posledních měsících však německá propaganda v tomto ohledu sama sebe přebila. Následek toho byla prudká reakce v tisku, stejně jako na místech vládních a v parlamentě, proti německým tvrzením stran Československa. V posledních několika týdnech měla německá propaganda ještě jiný neúspěch, který pocházel z toho, že se velmi neobratně chopila věci německých koloniálních požadavků.

Tak se stává, že většina britského proněmeckého citění — založeného už mnoho let po válce na myšlence fair play a na snaze poskytnouti slabšímu slušnou příležitost — ustupuje v poslední době rostoucímu podráždění nad drsnými metodami, jichž nyní nacistický režim využívá k tomu, aby vnučil své nároky a požadavky ostatní Evropě. Od průměrného člověka v naší zemi sotva můžeme očekávat, že bude rozumět všem spleťtým středoevropským věcem. Ale tento člověk rozumí zřejmé hrozbě, namířené proti britské říši. Odtud nové probuzení v širokých vrstvách lidu vůči tomu, čemu informovaná britská místa už dlouho dobře rozuměla, t. j. vůči hroziícímu nebezpečí pro evropský mír, ztělesněnému v bojovných diktaturách.

Proto bych v závěru chtěl říci, že přes některé opačné zjevy staví se velká většina naší země bez ohledu na politické přesvědčení proti politickému vyděračství bojovných diktatur. Není rozdílu mezi konservativcem, liberálem nebo labouristou, jde-li o zachování demokracie. Proto také — přesto, že v této zemi nikdo není přítelem myšlenky, že status quo v Evropě musí být věčně zachován — staví se velká většina proti každému pokusu o násilnou revisi. Tak i Velká Britanie jest, ne-li v theorii, tedy v praxi obhájcem statu quo. Chtítí na britském člověku předem určené, logické a automaticky přesné stanovisko k evropskému vývoji jest chtítí něco, co je cizí jeho temperamentu. Ale že by naše země věděla, v čem jest její povinnost, kdyby uhodila osudná hodina, o tom nemám ani nejmenší pochybnosti. *C. F. Melville (Londýn)*

O pomník Jana Žižky

Je-li umělec nucen hájit své dílo — nota bene dílo dosud nehotové — je vždy v nevýhodě. Umělec má tvořit a mlčet. Ale tomuto Goethovu slovu mohou přiznati platnost jen relativní. Reklamují pro sebe právo, abych, jsa napaden, hájil své dílo i slovem.

Podstata věci je tato: Když po bezvýsledné soutěži na Žižkův pomník roku 1924 jsem byl vyzván, abych zhotovil skizzu pomníku, učinil jsem tak. V létě roku 1932 pověřil mne Spolek pro zbudování pomníku Jana Žižky vytvořením pomníku podle skizy a v prosinci 1932 byla o tom se mnou ujednána smlouva. Pustil jsem se do práce, umělecká komise, zvolená na můj podnět, sledovala její postup, schválila v roce 1935 model koně v životní velikosti a v březnu 1937 i skupinu jezdce s koněm. Na dohovození této jezdecké sochy pracuji. A nyní, kdy jsem v plné práci, uveřejnil čestný předseda Spolku v časopise „Brázda“ článek, v němž obrací se proti mému návrhu a vyslovuje s ním nesouhlas.

Tento čestný předseda není ovšem kdokoli. Je to muž velmi zasloužilý a významný v politice, bývalý ministr a ministerský předseda, nyní senátor Fr. Udržal. Soudí, „že po svědomitém uvážení těžkého úkolu nelze se dnes již vyhnouti veřejnosti, ačkoliv víme, že v umění mohou definitivně rozhodnouti zase jen umělci. Píšeme o věci veřejně prostě proto, že nemůžeme jinak, neboť selhaly nám již všechny cesty, které jsme uznávali v této důležité a delikátní věci za mnohem správnější.“

Naprosto souhlasím s p. senátorem v tom, že v umění mohou definitivně rozhodnouti zase jen umělci, a jsem i toho skromného mínění, že sebe větší zásluhy a schopnosti v oboru politickém nejsou ještě dostatečnou legitimací ke kritice umělecké.

V podstatě staví pan senátor Udržal tento požadavek: „Hlavní je, aby celek působil vznětem a silou. Trocnovský zeman musí být pánem prostoru, který může být ovládnut jen celkovým uměleckým pojetím sochy. Ale takový Žižka nemohl vítězit jen palcátem... Žižka, jeden z nejslavnějších revolucionářů světa a největší náš národní bohatýr, nemůže být v naší republice, na místě tak významném, kam jej stavíme, ničím jiným nežli zosobněným vítězem, který, jak víme, ani v dobách nejosudnějších pole nikdy neztratil.“ V tomto základním pojetí s p. senátorem úplně souhlasím. Také já si Žižku takto představuji. Zdali jsem toto pojetí výtvarně vstihl, to podle vlastních jeho slov „mohou definitivně rozhodnouti zase jen umělci“. Pan senátor doznává, že „všechno to může vyjádřiti lépe umělec dlátém nežli to lze zachytiti laickoí perem nebo slovem“. On však cestu mnou nastoupenou nemůže uznati za správnou a soudí, že „musí dojiti k vyřešení cestou přátelské dohody“. Patrně tedy s mým výtvarným pojetím Žižky není spokojen, ač konkrétních výtek ve svém článku neuvádí. Hned zde mohu však říci, že ve svém mínění je osamocen.

Ještě dříve, než mně provedení pomníku bylo zadáno, vyslovila se komise, sestávající z Maxe Švabinského, prof. A. Matějčka, prof. dr. F. Žákavce a prof. Ivana Meštroviče, o mé skizze takto:

„Model profesora B. Kafky odpovídá dané úloze a to po stránce ideové i formální. S hlediska ideového zdařilo se autoru vtělit do hmoty představu Jana Žižky jako osobnosti, symbolisující velikost husitského hnutí v jeho duchovních i fyzických složkách. Pojetí Jana Žižky odpovídá představě vůdce a velitele, obdařeného vysoce vypjatou vůlí, energií, naplněného vědomím mravní odpovědnosti, působícího charakterem a autoritou. Tyto vlastnosti jsou vyjádřeny dobře proporcemi, posicí těla, gesty rukou, držením i výrazem hlavy a účinností těchto složek vzroste jistě, až přikročí sochař k práci modelu většího měřítka. S hlediska formálního třeba vytknouti vpravdě monumentální pojetí pomníku a dokonale vývin sousoší v prostoru, plastickou plnost a mohutnost objemů, účinnost siluet ze všech pohledů. Jezdec jest spjat s koněm organicky; oba tvoří pevně skloubený celek, v pohybech koně i jezdce je shoda dokonalá. Sousoší je v celku i v podrobnostech dobře komponováno a konstruováno, modelace jest provedena pevně a hutně.“

V protokole o poradě znalců z 1. července 1932 se praví: „Mistr Meštrovič prohlašuje, že souhlasí úplně s posudkem prof. Švabinského a prof. Matějčka o umělecké hodnotě Kafkova modelu. Se svého hlediska klade pak důraz na to, aby autoru při provádění byla ponechána úplná svoboda, tak, aby mohl svou představu vskutku tvořivě umělecky a živě realizovati. Poněvadž si prohlédl místo, kde má pomník státí, shledává, že výška pomníku (sochy) osm metrů jest minimální... Na to prof. Švabinský prohlásil, že

všichni shromáždění znalci zároveň s osobou mistra Meštroviče považují Kafkův návrh za tak dospělý, že jej mohou doporučiti k provedení; změny navrhované od komisí znaleckých jsou již věci dalšího provádění — ostatně mnoho z nich již bylo provedeno na předloženém modelu. Prof. Švabinský zdůrazňuje váhu posudku prof. Meštroviče, který podobné věci již v světě provedl. Prof. Meštrovič znovu připomíná požadavek umělecké svobody pro sochaře, který ve spolku s architektem v tvůrčí svězešti a podle své vidiny má vytvořiti obrovskou sochu definitivní.“

Když jsem podle této skizzy dokončil model koně v životní velikosti, vyslovila se komise umělecká a stejně i obě druhé komise (historicko-archeologická a hippologická) z jara 1935 o něm opět velmi příznivě.

Valná hromada spolku schválila pak téhož roku model koně jednomyslně a bez debaty. Pracoval jsem tedy dále na modelu jezdce. Komise umělecká a historická ve společném posudku z 12. března 1937 vyslovuje se o tomto modelu takto:

„Komise jednohlasně uznává a schvaluje celkové vyřešení skupiny jezdce s koněm. Změna, která nastala proti dosavadnímu pojetí v posazení jezdce a v jeho vytočeném pohybu od pasu k ramenům i k protikladně natočené hlavě, prospěla celku po stránce formální i výrazové. Gesto pravé paže nabylo na dějové živosti tím, že byla pozdvížena a natažena. Ruka třímající poněkud vytyčený palcát nabyla gesta velitelského. Levá paže získala tím, že byla přitažena k sedlu, vyjadřující tak zřetelněji motiv zadržení koně. Zvolená, historicky zdůvodněná forma udidla je i výtvarně velmi příznivá proto, že ponechává hlavu koně volnou a že dává vznik dobré souhře tvarů.“

To jest doposud konečné stanovisko umělecké a historické komise, které jest pro mne směřovatelné a které mne ve volném tvoření neomezuje. Jakou tedy ještě jinou přátelskou dohodu si představuje p. senátor Udržal, když jsem povinen řídití se svým uměleckým a výtvarným názorem a pokyny odborné komise? Mám dojem, že tu není vše v pořádku a že p. senátor cítí se asi osobně dotčen, že jsem nemohl ve všem přistoupiti na jeho zcela subjektivní a výtvarně i historicky nepodložené podněty, které mně během práce příležitostně přednášel a s nimiž ve Spolku i proti znalcům a odborníkům zůstal zcela osamocen. Určité rozpory se skutečně vyskytly, ale p. senátor jich ve svém článku neuvádí. Když jsem totiž v hlavních formách namodeloval koně, upozornil mne p. senátor Udržal na jakousi maličkost na levé zadní noze, a z jeho výroku jsem se dohadoval, že se domnívá, že chci koně dělati v pohybu, ačkoliv jsem se od počátku rozhodl pro koně stojícího s hrabající pravou přední nohou. Od motivu hrabání jsem pak po dlouhé úvaze upustil z důvodů ideových i výtvarných, ale p. senátor s touto změnou nesouhlasil a projevils nespokojenost i s rasou zvoleného modelu. Když jsem namítal, že model byl též zvolen znalci hippologie a že se kryje s tradicí, kterou založil Aleš, namítl, že i Aleš to dělal špatně a že tradice by měla být přezkoumána. Jeho námitka vyvrcholila pak v tom, že „kůň by s téma nohama nikam nedošel“, ač hippologové z poradního sboru a renomovaní jezdi jsou názoru zcela opačného. Prál si dále, aby kůň byl vzepjat na zadních nohou a nachýlen dopředu, poněvadž „Žižka je jediný revolucionář, kterého jsme kdy měli“. Na moji námitku, že model byl proveden podle jím též schválené skizzy, odpověděl, že si tehdy, t. j. při zadávání pomníku, skizzy dobře nevšiml. Konečně si přál, abych Žižkovi vzal z ruky palcát. Proti tomuto požadavku jsem měl rovněž námitky ideové i výtvarné stejně jako jsem historickými i výtvarnými důvody vyvracel páně senátorovu kritiku zvolené formy meče, při čemž jsem se dovolával posudku historiků a archeologů. Ovšem konec konců, když jsem, vzrušen tolika námitkami, podotkl, že se rozcházíme, odpověděl p. senátor, že tomu tak není a že nikdo jiný by Žižku lépe neudělal než já. Když pak na jeho naléhání došlo před valnou hromadou v lednu 1935 ke schůzce předsednictva spolku, v níž p. senátor své úvahy opět rozvinul, a když jsem upozornil, že skizza byla dva roky veřejně vystavena a že nebylo o ní nepříznivých posudků a žádal jsem svolání poradního sboru, vyslovili se páně nově proti tomu odůvodňující to tím, že si sám poradím nejlépe. V této souvislosti bych poznamenal, že se ve svém pojetí Žižky mohu opřít i o úsudek presidenta Masaryka, který při prohlídce soutěžních návrhů, které jsem se nezúčastnil, vyslovil se takto: „Vidím, že téměř všichni ti Žižkovec zde jsou jaksi příliš divadelně rozmáchlí, rozčilení, a to přece není správné. Žižka byl a musil být velmi klidný, proto vždy vyhrával. Kdo chce vyhrátí, musí být klidný.“

Když p. senátor Udržal pohrozil, že složí čestné předsednictví Spolku, kdybych sochu Žižkovu nezměnil, odpověděl jsem, že není jasné, v čem by změna mohla spočívat, když jsem povinen a odhodlán pracovat podle schválené skizy. Pan senátor sám nebyl přítomen na této valné hromadě, na níž byl k návrhu předsida schválen model koně v životní velikosti, ale dodatečně prohlásil, že se podrobuje vůli většiny. Jeho článek v „Brázdě“ toho však nedokazuje.

K modelování jezce přikročil jsem po obsáhlých studiích a poradách s odborníky, stejně jako k modelování koně. Chtěl jsem mít jasno o odění i o postroji koně a ostatních podrobnostech a přál jsem si, aby odborníci i pan senátor Udržal předem vyjádřili o tom svá přání. Dal jsem připravit odborné publikace o historických zbráních a oděních a na poradě byla věc podrobena rozpravě. Přání pana senátora, aby odstraněn byl palcát, odporovali velmi důrazně generál Medek a prof. Bartoš, který na to v dopise si stěžoval, že pan senátor ostatní členy nepřipustil téměř k slovu, dodává, že palcát jest jediná zbraň, která jest u Žižky doložena svědectvím současníka, a že jej musíme považovati za nezbytný symbol husitského velitele.

Po nějaké době mne navštívil pan senátor a přál si, abych Žižku udělal stojícího v třmenech a držícího v pravici bílí místo palcátu, uváděje kromě příkladu Husity od sochaře Duška z Tábora též jako důvod etickou stránku husitství. Proti postoji jezce v třmenech namítl jsem, že by byl v rozporu s motivem zadržení koně již hotového i s názorem znaleců, že při zastavování koně nemůže jezdec stát v třmenech.

To byla všechna konkrétní přání, která mně pan senátor Udržal během práce tlumočil, při čemž zdůrazňuji, že byl to on jediný, který nějaké změny navrhol, a že Spolek jakožto objednatel pomníku žádných přání a námitek mně nesdělil, a správně ponechal úlohu odborné porady a kritiky znalcům jím zvoleným. A nyní se táži, jsou přání a námítky pana senátora umělecky oprávněny a zdůvodněny? A jest vůbec možno umělecky pracovati tak, aby během práce byly od laika požadovány změny tak podstatné? Je možno, aby byla respektována osamocená přání sebe významnějšího politika, který sám teoreticky uznává, „že v umění mohou definitivně rozhodovati zase jen umělci“? Za svých rozmluv se mnou několikrát se vyslovil: „Znalci vás, mistře, zavedli“ a svolání znaleckého sboru se vždy opíral. Přání pana senátora Udržala odporují nejen požadavku umělecké svobody a mé výtvarné představě, ale jsou v rozporu i s názorem znalců a s mými závazky. Nemohl jsem opustit skizy, když Spolek na jejím základě mně provedení pomníku svěřil a nemá důvodů, aby mně dokončení tohoto velikého a čestného úkolu opíral.

Tím bych prozatím byl hotov se svojí obhajobou vůči panu ministru a senátoru Udržalovi. Svého právního poměru k objednateli, jímž jest Spolek pro zbudování pomníku Žižkova se tu nedotýkám, poněvadž tento, nevyčkávan usnesení valné hromady, omezil se prozatím na soukromý dopis z 8. května t. r., jímž smlouvu se mnou v roce 1932 uzavřenou prohlašuje jednostranně za rozvázanou, neudav pro to důvodů ani uměleckých ani zákonných. Na tento dopis jsem obšírně odpověděl odůvodniv svůj stanovisko, že trvám na smlouvě z důvodů právních i uměleckých. Vyčkám nyní, jak se zachová valná hromada spolku, a zdali uzná, že český umělec má aspoň tolik práv a svobody jako měl umělec vlašský před všemocným papežem roku 1537. Nejsm snad příliš neskromný, domnívám-li se, že tu neběží pouze o případ osobní, nýbrž o věc obecné důležitosti zásadní.

B. Kafka.

Škola propagandy

Cesty presidenta republiky po jižních Čechách byly dobrou školou pro ty, kteří vědí, že i demokracie potřebuje účinné propagandy. Diktatury kladou velký důraz na propagandu; to by mnohé demokraty mohlo uvést na nesprávnou cestu, aby tvrdili, že propaganda v demokracii není nutná. Naše demokracie, i když je kritisována a i když ji sami kritisueme, má za sebou velký kus práce, ale moderní život je tak složitý, že málokdo z nás si může udělati ucelený obraz o tom, co demokracie už vykonala.

Cesty presidenta republiky po jižních Čechách — jako již jeho cesty před tím — ukázaly, že jsou věci, které se setkávají s obecným souhlasem. Jeho cesty ukazují, že je možno propagovat státní myšlenku, aniž je při tom potřebí myslet na „naši stranu“. Bylo by možno říci, že lidé myslí daleko více státně než se domnívají vůdcové a podvůdcové našich politických stran. Bylo by dobré, aby tyto cesty presidenta republiky, prvního občana v republice, byly příkladem i řadě

čelných státních funkcionářů, aby se rozjeli a aby mluvili o státu jako celku, nikoli na schůzích stranických. Bylo by dobré, aby občané republiky své ministry znali jako ministry republiky a nikoli jako ministry, referující na stranických schůzích. I to je problém generační. Když posloucháme a čteme mladší ministry Nečase, nebo Zajička, nebo německé aktivisty Jaksche nebo Schütze, vidíme jasné, že mladší lidé dovedou lépe mluvit k lidu. Jihočeská cesta pana presidenta znovu ukazuje, že propaganda není jen otázkou institucí. Je možno u nás zřídit ministerstvo propagandy. Snad by to bylo ministerstvo přesně obsazené podle koaličního klíče. Ale propaganda republiky, státní myšlenky, to je věc přesvědčení a to je otázka lidí. Již president Masaryk musel na sebe vzít kus práce propagační nejenom proto, že měl autoritu, ale také proto, že propaganda nebyla dobře organizována.

President Beneš koná veliké dílo vnitropolitické a státní propagandy. A bylo by u nás už na čase organisovat propagandu opravdu státní tak, aby se mohla aspoň trochu měřit s propagandou, kterou umí dělat president republiky. V. G.

Administrativa

V úplatkářském procesu v Brně běžel film o tom, jak stavební společnost to svedla, že stavby byly dávány právě jí: úplatky. Mnohý podnikatel dodá: to není nic nového a konec konců ani nic špatného. Je-li takováto morálka na jedné straně, nelze dělat prozatím nic jiného, než aby stát zvýšil mravní resistenci svých orgánů na straně druhé. Někdy listy, když referují o zpronevěře veřejného zaměstnance, napíší: udělal to z bídy. Tyto listy by měly vzít na vědomí, že tento výklad státní zaměstnanci čtou velmi neradi. V státních službách jsou totiž statisíce chudáků, kteří poctivost berou jako věc samozřejmou, a ve své chudobě nevidí důvod nebo omluvu nepoctivosti. Ostatně: čtete o těch procesech. Poznáte, že na lavici obžalovaných nesedí lidé, kteří „to dělali z bídy“, ale lidé, kteří měli slušné platy a někdy velmi slušné vedlejší příjmy. Může kdo tvrdit, že ministerský rada přijímá úplatky z bídy?

Je potřeba, aby parlament více než dosud si všímal života a práce administrativy. Jednou z cest je: slušně platit za slušnou práci. A to je jen jedna z cest. Na lavici obžalovaných sedí slušně placení a jsou obviněni, že brali úplatky. Hlavní pak je: odpolitisovat veřejnou správu. Dát státním zaměstnancům všude a vždy vědomí, že jejich práce bude posuzována jen podle toho, kolik znamená pro stát, a odstraniti ze státních úřadů tisínivě vědomí, že o státních zaměstnancích nerozhoduje jejich práce, ale jejich legitimace. To je zlo, je to zlo, které rodí zla další.

V. G.

Technika a lidé se scházejí a rozcházejí

Čtete někdy, že vývoj lidské společnosti není přímočarý, že se děje ve spirálách; jiní zase vývoj porovnávají s vlnami: vlna jde nahoru a zase dolů. Bylo by velmi těžko prokreslit vývoj lidské společnosti, civilisace a kultury, do nějakého přesného grafického znázornění.

Vývoj společnosti je nerozlučně spjat s rozvojem techniky. Tu jsem na půdě poněkud pevnější. Jednotlivé vynálezy a objevy jsou konkrétní svými daty i svými viditelnými účinky, ale i tak byl by to velmi obtížný úkol pro toho, kdo by chtěl vývoj faktů technických zejména v jejich účinku vyjádřit graficky. Dr. A. P. Sorokin v „Sociologické revui“ v článku o rozboru vědeckých objevů a vynálezů přináší také tabulku o podílu zemí západních na vědeckých objevech a vynálezech ve vědách přírodních, technologických a geografických. Kdybychom tato data, která nám zhruba podávají charakteristiku technické civilisace převedli do grafu, dostali bychom velmi zajímavou čáru. Na počátku našeho letopočtu je čára vodorovná; na prahu novověku rychlým obloukem jde nahoru, až pojednou se mění v přímku téměř kolmo stoupající. A tam, kde se tento oblouk mění v strmou přímku, můžeme dáti vynález parního stroje, který si James Watt dal patentovati jako nové „vynalezení způsobu zmenšené spotřeby páry a paliva v ohňových strojích“. Tento vynález znamená počátek t. zv. průmyslové revoluce, počátek období, kdy technika počala vtiskovati ráz celé výrobě, dopravě a celému životu společnosti, kdy člověk počal používat i jiných přírodních sil a vytvořil nový způsob výroby a podstatně nové vztahy sociální a hospodářské.

V stínu těchto prvních parních strojů se počíná rodit uvědomělé dělnické hnutí. I před tím bylo dosti bídy, mnoho bídy, ale ve stínu parních strojů, nového věku páry, uhlí, že-

leza a oceli počali si lidé tuto bídu uvědomovati a organizovali se. V této době, kdy technický vývoj přestává se vyvíjet, mírným obloukem a strmě jde nahoru, počíná velký nárek na techniku. V této době se rozbíjejí stroje, v této době je mnoho lidí, kteří stroje a techniku považují ne za prospěch, ale přímo za kletbu lidstva. Dnes se nevolá po rozbíjení strojů, ale přece se volá po omezení strojního pokroku, po omezení racionalisace. Hlavně proto, že příčiny se zaměňují s následky. Příčiny jsou právě v tom, že myšlenkový i organizační vývoj společnosti, pokud máme na mysli celé státy a země a zejména způsob hospodářské a sociální organizace, základní principy hospodářského a sociálního života se od této průmyslové revoluce udržují stále na stejné výši, nebo se zdokonaluje jen pomalu, zatím co technický vývoj jde strmě nahoru. Mluví se často v hospodářském životě o t. zv. „nůžkách“, čímž se rozumí na př. rozdíl mezi tím, co zemědělec dostane za svoje zemědělské výrobky a tím, co platí za průmyslové výrobky. Konsumentí mají ne právě příjemný pocit, že jsou v nůžkách, které je chtějí přestříhnouti, nebo aspoň silně sevřít v pasu a u žaludku.

Těmito „nůžkami“, tímto rozpětím, můžeme vysvětliti i potíže s technikou. V době nejmodernější techniky máme starou sociální organizaci, která se do dnešního technického věku hodí tak málo, jako Guerickova třetí elektrika do moderní elektrárny. V poslední době to vidíme velmi jasně; je to příklad Německa. Nesouhlasíme-li s politickým režimem v Německu, nemůže nám to bránit v tom, abychom uznali výkony německé techniky, i když máme pocit, že tato technika v posledních letech se věnovala pracovnímu oboru krajně nepřijemnému. Goeringova čtyřlétka má i svůj program technický; ale slyšíme-li hlas politického režimu třetí říše, pak tam neslyšíme jen hlas pudy a krve, ale hlas středověku. Technický pokrok (i když technikové se mohou mýlit) jde stále kupředu. Nejde však kupředu skutečný vývoj myšlenkový, vývoj v myšlení celých mas a hlavně nejde kupředu organizace států, jejich hospodářských sil a rádu.

Tyto dvě křivky, křivka sociálního vývoje a křivka technické civilizace, se stále více rozcáhají. Zatím co čára techniky jde strmě nahoru, vývoj společnosti v celé řadě států nejde kupředu, ale vrací se do středověku, do doby barbarství, které nemělo smyslu pro lidské právo, lidskou svobodu a lidské myšlení. A mezi těmito dvěma křivkami, které se rozcáhají, je veliký zmatek, který mnohé vede k tomu, že volají: technika je vinna. Technika vytvořila dokonalé stroje, ale lidstvo nevytvořilo ústrojí lidské organizace tak, aby bylo rovnocenné s vývojem techniky. *V. Gutwirth.*

politika

V. Borin:

Tvůrci III. Internacionály — a jak skončili

Dne 2. března uplynulo 18 let od založení III. Internacionály. Jejím stvořitelem byl Lenin, přesvědčený, že k socialismu, k němuž nelze dojít jinak, než světovou revolucí proletariátu a po vítězství této revoluce proletářskou diktaturou, poněvadž vyvlastnění buržoasii není těžké, ale neskonale těžším úkolem je potlačit ve vědomí lidstva představy vyvolané tisíciletým trváním soukromého vlastnictví a třídního panství. Ty nelze potlačit jinak, než diktaturou nejlepších lidí nové vládnoucí třídy, nejdůležitějších a nejuzdatelnějších apoštolů nové společnosti.

Jestliže hrůzy světové války nedohnaly lidstvo k revoluci, jak Lenin původně očekával, tedy jen proto, poněvadž v ostatních státech nebylo organizované revoluční síly, jakou on vytvořil v Rusku. Nežbylo, než aby tuto sílu vytvořil pro celý svět. Proto III. Internacionála. Světová revoluční organizace vedená centralisticky z jednoho ústředí a směřující k jednomu cíli. V diskusi o brest-litevském míru pro-

hlásil Lenin velmi jasně a zřetelně: „Naše revoluce je beznadějně ztracená, nebude-li po ní následovati revoluce světová.“ A ve středu jeho snahy o světovou revoluci stálo Německo. Proč právě tato země? Poněvadž je ze všech evropských zemí technicky nejvyšší, s nejpočetnějším proletariátem, zvyklým disciplíně. Spojené německé sověty s ruskými, to už je nepřemožitelnost revoluce a záruka světového vítězství sovětů.

Leninova III. Internacionála v opaku k dnešní, byla středem sovětské péče, generálním štábem všech sekcí, tedy i ruské, nejdůležitějším orgánem říjnové revoluce ruské. To vyplývalo jasně z Leninovy koncepcie o beznadějnosti ruské revoluce bez světové. Proto vše pro III. Internacionálu. Peníze pro ni musely být, kdyby doma na sůl nebylo. A ze všech sekcí III. Internacionály stála v popředí německá. Naši vedoucí komunisté celá léta trpce nesli to, jak se Němci v Kominterně roztahují, a málem byli ochotni věřit měšťácké agitaci, že marxismus je nástrojem německé panovačnosti.

Věci se vyvinuly jinak, a Lenin se ještě dožil německé revoluce roku 1923. Ale to již dožíval také vlastní život a neměl již více sil ani času, aby zrevidoval své názory a zjistil, kde byly trhliny jeho předpokladů světové revoluce a zvláště německé. Neměl již více sil ani času, aby promyslel a řekl přesně, co dál v Sovětském svazu a co s III. Internacionálou. Po jeho smrti nastal zápas pozůstalých předáků ruské strany. Mnoho skupin zápasících slilo se potom ve dvě fronty, z nichž jedna byla vedena Trockým a druhá Stalinem. Trocký trval na pokračování v odkazu zanechaném Leninem, to jest, vše pro světovou revoluci a její páku, III. Internacionálu! Stalin opět bojoval o to, aby vše věnovali na zařízení doma, a pokud jde o světovou revoluci, uvidíme. V ruské straně vyhrál Stalin svůj zápas v roce 1927, a v Kominterně dokončil své vítězství o dvě léta později. Proto v podstatě máme dva druhy bývalých komunistů. Do roka 1929 byli s kletbami vyhazováni ze stran proto, poněvadž nebyli dost revoluční, trockističtí, po roce 1929 proto, poněvadž zůstali příliš revoluční, trockističtí. V každém případě proto, že projevíli nějaký svůj vlastní názor na věci.

Osudy otců III. Internacionály jsou nejpohnutějším románem, jaký život mohl napsat. Ustavující sjezd sešel se v Moskvě obklíčené frontami občanské války, v Moskvě, v níž začínal hlad a neuvěřitelné utrpení mas. V tomto prostředí Lenin, sám žijící z nuzného vojenského přidělu potravin, rýsuje obraz nové, šťastné společnosti lidské bez násilí, válek a bídy. A mezi účastníky sjezdu nebyli ti, na které v Evropě nejvíce spoléhal. Nepřijel Liebknecht a Rosa Luxemburková, poněvadž krátce před tím byli zavražděni lidmi, kteří potom vytvořili nacistické Německo. Jejich smrt vznášela se jako temná hrozba osudu nad ustavujícím sjezdem III. Internacionály. Německo zastupoval soudruh Albert: to bylo krycí jméno Radkovo. Lenin prostě musel dodat zástupce Německa ze své gardy. Karel R a d e k je dnes na nucených pracích pro trockismus a pokus o spojení s fašistickým Německem, jak zjistila žaloba z materiálu dodaného Jagodou, který už sedí také ve vězení, z něhož nevyjde.

Stejným způsobem musel být na prvním sjezdu dán zástupce balkánským státům, a sice R a k o v s k ý. Byl jedním z nejdováděnějších Leninových spolupracovníků a pouze jemu bylo možno svěřit úkol odjet na Balkán a skutečně tam komunistické sekce organisovat. Rovněž Radek odejel do Německa nahradit Liebknechta. Když byl hledán německou vládou pomocí velikých plakátů s jeho fotografií, stál na nároží berlínské ulice mezi hloučkem čtenářů, díval se na svoji fotografii a říkal: „Takového lumpa patří zastřelit.“ Ještě k odvážnějším kouskům byl nucen Rakovský na Balkáně, kde několikrát jen zázkolem unikl zatčení a popravě. Dnes Rakovský umírá na nucených pracích v Sovětském svazu a všechna jeho obratnost nestačí k tomu, aby unikl do ciziny.

Itálii zastupovala B a l a b á n o v á, tajemnice italského socialistického předáka — Mussoliniho. Zemřela dříve, než mohla být vyloučena. Za Maďarsko byl přítomen komisař prohrané revoluce R á k o s i. Před deseti lety losovali v Moskvě bývalí vedoucí maďarské komuny, kdo z nich má odejet do Maďarska a znovu organisovat tam rozdrčenou komunistickou stranu. Los padl na Rákosiho; odejel, brzy po svém návratu byl poznán a zatčen a umírá v maďarské věznici.

Za Francii se prvního kongresu III. internacionály zúčastnil J a c q u e s S a d o u l, pověstný kapitán francouzské armády, vyslané do Ruska proti bolševismu. Kapitán Sadoul začal organisovat bolševické hnutí ve francouzské armádě, podařilo se mu opravdu značně rozvrátit expediční sbor, byl odsouzen válečným soudem, prošel káznici, dnes je na svobodě, ale úplně uštván, bez zájmu o politiku a Kominternu. Československo bylo zastoupeno H a n d l í ř e m, který zde po převratu vytrpěl mnoho od rozčilených legionářů, vedl komunistické odborové hnutí a byl vyloučen roku 1928 jako likvidátor. Dnes je sociálně-demokratickým tajemníkem. Ukrajinu zastupoval S k r i p n i k, jeden ze spoluzakladatelů Leninovy strany a později dlouholetý předseda ukrajinské rady lidových komisařů. Unikl nyní jen sebevraždou zatčení. Za Polsko byl přítomen U n š l i c h t, který zemřel přirozenou smrtí brzy po sjezdu. Za Holandsko W i j n k o o p, vystoupil z Kominterny roku 1929, založil vlastní stranu, dnes již zapadl v neznámu.

Za ruské bolševiky byli Lenin, Obolenskij, Zinověv, Trocký, Stalin a Bucharin. Z nich přirozenou smrtí zemřel Lenin a Obolenskij, popraven byl Zinověv, ve vyhnanství je Trocký, ve vězení Bucharin. Předsedou III. Internacionály byl zvolen na návrh Lenina popravený Zinověv. Ze zakládajících členů III. Internacionály zůstal pouze Stalin. Ostatní, pokud se nalézali z dosahu sovětské moci, byli již dávno vyloučeni, vystoupili, a ti, co zůstali v sovětech, jsou buď popraveni nebo na nucených pracích.

Rozhodujícím byl III. sjezd, zahájený v červnu 1921. Během dvou let vyrostla III. Internacionála opravdu na světovou organizaci revoluce. Lenin vypracoval 21 zásadních podmínek pro přijetí do Internacionály. Na III. sjezdu vystupovali skuteční zástupci velikých stran a ne už jednotlivci a malé skupinky, jako na sjezdech předchozích. Nástroj světové revoluce byl ukován. Na tomto sjezdu jednalo se o přijetí československé sekce. Šmeral, vůdce nově utvořené sekce, zůstal obezřele doma a poslal do Moskvy po-

četnou delegaci, složenou z těchto zakladatelů sekce: Handlíř, Burian E., Kreibich, Tausik, Doležal, Neurath, Mondok Ivan, Verčík, Zápotocký a Koreň.

V Moskvě došlo hned počátkem sjezdu k ostrému střetnutí mezi československými a maďarskými delegáty Belou Kunem, Alparim, Rákosim a Rudasem. Mluví Maďarů, A l p a r i, vytýkal českým delegátům, že jsou šovinisté, oportunisté, nehodní vůbec k přijetí do III. Internacionály a dokazoval, že Československo je zralé k revoluci, nutno jen, aby strana věc řádně začala. Na stranu Alpáriho postavil se předseda Internacionály Zinověv. V pozdějších poměrech Kominterny by to znamenalo buď zahájit revoluci, nebo být vyloučen. Ale tehdy ještě nebyla v Kominterně taková přesnost, a temperamentní Tausik bez ohledu na mínění Zinověva prostě Alpárimu nafackoval. Po tomto nečekaném obratu diskuse byla celá věc předložena Leninovi, který přijal v Kremlu obě delegace s předsedou Internacionály Zinověvem. Přítomen byl také Šmeral, kterému před tím telegraficky přikázali, aby okamžitě přijel. Lenin, unavený, v prosté vojenské bluze, seděl nad mapou Evropy, poslouchal vášnivě řeči obou sporných stran, občas trhnul nervosně rameny a pak s největším klidem, bod za bodem rozbil argumentaci Maďarů a stanovisko Zinověva. Vypravoval, jak oni nejvíce chyb napáchali v emigraci. Maďaři podléhají emigrantské psychosé. Jezdil prstem po mapě Evropy a dokazoval, že i kdyby československá sekce byla připravena k vítězné revoluci, jako že není, nedovedla by to nikam jinam, než k porážce, poněvadž je obklopena reakčními státy, a Prahu by obsadili Senegalcí, poněvadž tam mohou být z Francie za 26 hodin vlakem. Dal české delegaci plně za pravdu i proti mínění předsedy Internacionály Zinověva, ale Alpári nikdy neodpustil v Kominterně Tausikovi ony facky.

Z prvé delegace československé sekce jsou ještě dnes ve straně jen Kreibich, Zápotocký a Šmeral. Z nich první dva nehrají žádnou významnou úlohu, a Šmeral po mnoha pádech a vzestupech je dnes opět na výsluní problematické kominternské moci. Byl již několikrát odstaven jako beznadějný oportunista, poslán až do Mongolska, aby nepřekážel, pak se stal vedoucím balkánské sekce v Kominterně, opět spadl dolů a přijel do Prahy jako bezvýznamná figurka, klonící se slávě vůdce Gottwalda. Dnes je poradcem Lidové fronty ve Francii, zaujímá tedy nejodpovědnější politické místo v Evropě. Vždyť Lidová fronta, to byla jeho koncepce, pro kterou ho v Moskvě tolikrát odpravovali za zinověvského vedení Kominterny stejně jako za stalinského.

Edmond Burian zemřel jako sociálně demokratický tajemník. Tausik je v plném zdraví disponentem Melantrichu. Doležal přešel k fašistům výsluní problematické kominternské moci. Byl již u živnostníků. Neurath zůstal soukromníkem a trockistou, Verčík je sociálně demokratickým správcem zprostředkovatelné práce v Žilině, Koreň kandidoval za agrárníky a dnes dělá ve Vídni špionáž proti Československu. Podkarpatský poslanec I v a n M o n d o k pracoval potom v Kominterně a byl popraven v Sovětském svazu v souvislosti s aférou Štrombachovou.

Čestnými předsedy III. sjezdu byli zvoleni: Lenin, Trocký, Muna a Brandler. Německá sekce zatím již

vyrostla ve stranu se silným vůdcovským aparátom. Byl to Brandler, Thalheimer, Levi Pavel, Rühle, Maslov a Ruth Fischerová, Thälmann, Heinz Neumann, Max Hölz, Eberlein a Pieck. Z nich si Lenin vážil zvláště Pavla Leviho a považoval ho za veliký politický talent. Po nezdařené revoluci v Německu 1923 byla vyloučena z Kominterny celá vůdcovská skupina Levi, Brandler a Thalheimer, poněvadž tvrdili, že to v Evropě tak nejde a chtěli změnu taktiky. Z nich Levi přešel k sociální demokracii, kde byl kandidován, a skončil pro těžkou nervovou chorobu sebevraždou. Rühle, spolupracovník Liebknechtův, vystoupil roku 1924 a je nyní tajemníkem ministerstva školství v Mexiku. Po nich roku 1927 byla vyloučena vůdcovská skupina Maslova a Ruth Fischerové. Z posledních mohykánů je Eberlein na nucených pracích v Sovětském svazu. Thälmann v německém vězení. Max Hölz skončil nějak podivně v Sovětském svazu. Oficiálně se mluvilo o náhodě, soukromá verze tvrdí, že šlo o sebevraždu. Na živu a ve straně zůstal Pieck a Heinz Neumann. Tento člověk hrál v posledním desetiletí Kominterny význačnou roli. Vedl známé povstání v Kantonu, kde po nezdaru byla komunistická strana fyzicky vyhlazena. On se zachránil. Nyní dělá ve Švýcarsku překladatele za řádkový honorář. K pozdějším předákům německé sekce patří Fritz David, popravený se Zinověvem, a bývalý šéfredaktor „Rote Fahne“ Süsskind, který se po Hitlerově převratě zachránil útekem do Sovětského svazu a nyní je tam ve vězení, neznámo kde.

Zakladatelé francouzské sekce a účastníci III. sjezdu Kominterny: Rosmer, Loriot, Souvarine a Frossard jsou již dávno všichni vyloučeni. Z maďarské sekce objevují se zde nová jména Pogány a Rudas. Pogány byl vyloučen pro zpronevěru peněz, a Rudas, jeden z posledních teoretiků Kominterny, utekl ze Sovětského svazu před měsícem do Evropy a přihlásil se maďarským policejním úřadům. Za Itálii Bordiga a byl již dávno vyloučen a je někde uvězněn Mussolinim v žaláři. Možná však, že již zemřel. Druhý zakladatel italské sekce Serrati byl vyloučen 1924 a žije někde v emigraci. Za Indii byl přítomen Roy, dávno vyloučený. Za Anglii Bell, vyloučený. Za Holandsko Roland Holst, vyloučený. Za Polsko Waleckia Kostrzeva, vyloučená. Za Finsko Kuusinen, dosud ve straně. Za Spojené státy severoamerické John Reed, zemřel na tyfus v Moskvě. Později Lowstone, vyloučený. Za Bulharsko Dimitrov, Kolarov, Popov, dosud ve straně. Za mládež Šackin, vyloučený, v Sibiři na nucených pracích. Za odborovou internacionálu Tomský, spáchal sebevraždu před zatčením a tak ušel osudu Zinověvovu.

To jsou jména zakladatelů III. Internacionály, a to jsou jejich konce. Není zde uveden celý vůdčí kádr Leninovy bolševické strany, Rykov, Kameněv, Muralov atd., poněvadž ti jednak nepracovali v Kominterně a za druhé jejich jména se v poslední době mnohokrát objevila v tisku, poněvadž všichni byli buď popraveni nebo odesláni na nucené práce. Neuvádím též jména pozdějších vůdců, jako Jílek, Bolen, Doriot a j., poněvadž je to dlouhá řada lidí a jejich osud podobný zakladatelům: Vystoupili, vylou-

čeni, popraveni, v žaláři, na nucených pracích. Pouhých 18 let a bez konce jsou nejpohnutější lidské romány nadějí, zklamání, utrpení a krve. Podle údajů Rudé pomoci nechal Čankajšek v Číně během desetiletých bojů s revolucí popravit 318.000 komunistů. A dnes ti komunisté, kteří zůstali na živu, uzavírají s tímtež Čankajšekem pakt Lidové fronty. A je velmi těžké, aby se tak mnozí neptali: K čemu bylo těch 318.000 poprav? A jestli jsme neměli pravdu tehdy, kde je záruka, že je nějaká pravda dnes? Těžko je dnes plašit stíny tolika set tisíc popravených novými popravami.

2. března uplynulo 18 let od založení III. Internacionály. Možná, že tato internacionála nedožije dvaceti let své existence, možná, že se dočká nového obrození. Právě na Leninovi, vidíme, jak těžké a omylné je vypočítávání budoucnosti, i když ovládáme sebe dokonaleji způsob racionalistického myšlení.

Rudolf Kepka:

Minulost nebo budoucnost?

II.

Útočiště národa, stíženého strachem před vymřením.

Všechny dobré důvody, které Palacký uvádí pro podunajský spolek, nejužitečněji se vztahují na Maďary. Uhry zajisté bývaly samy o sobě takovým prvním, nejúžším spolkem různých národů na Dunaji. Palacký praví v „Idei státu Rakouského“, že takovým spolkem, kde záhada národní rovnoprávnosti nacházela nejdokonalejší platnosti, bývaly právě Uhry, „pokud v nich panovala stará ústava a pokud i jazyk latinský byl jim jazykem diplomatickým, úředním i školním“.

Palacký není vůči Maďarům předpojatý. Praví: „Nejsem já a nebyl jsem nikdy nepřitelem Maďarův; ztrávil mnohá léta svého mládí v důvěrném s nimi obcování, spríznil jsem se s mnohými z nich a poznal i hlubší příčiny, které co do národnosti se k snahám výstředním a počínání jejich, jestli ne ospravedlniti, aspoň omluviti by měly.“

Odpor Maďarů k rovnoprávnosti národů a trvalé potlačování a pomadžarštování druhých národů v Uhrách vysvětluje Palacký jejich strachem před vymřením. Obavami, že na nich se plní „slovo ctihodného letopisce Nestora o ‚Obrech‘ (Avarech), předcích to jejich, že zahubil je Bůh, pomřeli všichni a neostal ani jeden.“ Palacký tu důrazně dokládá o stejném osudu Maďarů:

„A já ručím, že při druhém tisíciletí (jejich pobytu v Evropě) a nezbyde po nich ani potomka, jenž by ještě oslaviti mohl a chtěl jejich památku.“

„Maďar cítí bolestně osamocenost svou uprostřed národův evropských. Od té doby, co slavný Herder předpovídal jim, že utonou časem svým v moři národů těchto, a co císař Josef II. jal se, nebo aspoň zdál se uspišovatí dobu tu, pro cítili jako k novému životu a přirozenou svou energií jali se připravovatí všeliké prostředky ochranné proti takové pohromě. Pobádaly je k tomu poznámky a počty statistikův některých, tvrdících, že manželství maďarská od přírody méně plodná bývají, nežli ku př. slovenská i rumunská, a následkem toho, že musí národu jejich vždy více ubývatí, jiných pak přibývatí. Tím ovšem rozšířil se mezi nimi v poměru k národům jiným obava a popud, jichž snad ani sami v sobě dosti povědomi nejsou: ‚nesežeru-li já Tebe, sežereš Ty mne.‘ Vim, že umějí zastíratí počínání své také jinými potřebami státními a humanitními, ale vim také, že řečmi jejich žádný člověk rozumný zaslepiti se nedá.“

Maďarský strach je však starší doby Herderovy a Josefa II. Hned nedlouho po počátcích svého bytu v dunaj-

ské nížině povolali sem Maďaři sedm pohanských kmenů svých pokrevenců, Kumánů, aby osvěžili a oživili jejich vysychající krev. Věřili-li Maďaři dosud v příčiny svého strachu, zajisté že si uvědomují, že nejsou už doby, kdy bylo možno brát druhým národům krev (spisovatel Arbes o tom napsal pěknou podkarpatoruskou povídku) únosy žen a dětí druhých národů a janičárskými způsoby. Zdá se spíš, že více dobrého výsledku by tu Maďarům přineslo přátelské soužití a přilnutí k podunajské rodině národů. Palacký to tak Maďarům radil, pokračuje v odhalování maďarských obav před vymřením:

„Strach je špatný rádce a Maďaři pro pojištění své budoucnosti měli by bez meškání nastoupiti na dráhu jinou. Kdo slabým se cítí, nehledej útočiště a spásy v násilí, ježto je meč na obě strany broušený, ale hled' spojití se s tím, co je mocnějším na světě, abys jím nabýval vždy nové síly: je to právo a spravedlnost.“

Není třeba jít až na krajnost domnění, že Maďaři jsou odsouzeni do tisíce let k úplnému vymření. Spíš se zdá, že národ, který do Podunají přišel cizí mezi cizé a přece se tu tisíc let udržel, vytvářeje kladné hodnoty svého národního bytí, tento národ že má mimořádné životní schopnosti sžít se s ostatními a neztratit se při tom v nich. Mohou si však vypočíst, že proti dobám Herderovým a Palackého osud jejich současné osamocnosti, kdyby v ní chtěli setrvat, byl by tíživější o to, že, majíce dříve za své sousedy tříšť začasté nesamostatných národů pod cizími panstvími, jsou dnes obklopeni národními státy silnějšími, než kdy ve své historii a ve svém sousedství — až snad na Turky — měli.

Výsledek náhod, z daru mečového a šťastných snoubenců v úmluv.

Myslím, že nám není třeba odvolávat podstatné jádro Palackého myšlenky podunajského spolku. Je však nutno pustit zcela z hlavy pomýšlení na staré Rakousko a na Habsburky a vzít v úvahu dnešní skutečnosti: na místo bývalých národů rakouských, seskupených kolem Dunaje pod vládou Habsburků, nastoupily samostatné, suverenní státy, daleko za prostor bývalého Rakouska se rozprostírající. I tady nám patrně bude k užítku, vezmeme-li na vědomí, co z Palackého podunajské koncepce i za změněných a jím nepředpokládaných a netušených poměrů, zůstává i pro dnešek podstatného a stálého. Je to myšlenka podunajského spolku, utvořeného k ochraně svobodného vývoje jeho rovnoprávných členů proti jim společnému nebezpečí od všemožných jejich sousedů na východě i na západě. Národnostní chaos rakouský nemohl sloužit za kvádry a cihly nové výstavby. Teprve zformování národních jednotek v samostatné státy umožňuje pomýšlení na novou výstavbu jádra Palackého myšlenky: podunajského spolku samostatných rovnoprávných států.

Císařské Rakousko-Uhersko, ani habsburská dynastie si nebyly vědomy vyššího poslání, které od nich čekali podunajští národové, ani nebyly schopny být jeho nositeli. Proto v zklamání sebe samých i svých národů, nemajíce v ně vkládaného a od nich čekaného vyššího poslání, byly zbytečny, zašly a se rozpadly.

Habsburské Rakousko, bez ideje a vyššího poslání, jako výsledek náhodný, mečový a šťastnými zásnubami seskupený, opravdu držel jen meč dohromady. Nejsa nositelem a zástupcem žádné ideje, rozpadl se, když císařský meč byl zlomen, zásnuby pozbyly platnosti a náhodnost nahrazena byla účelnou a cílevědomou, uspořádanou organizací nových států.

Vyslovujeme novou naději v osnování spolku rovnoprávných států v dunajském a balkánském prostoru. Že v hradbách svých hor a březích svých moří, jak to zamýšlel Palacký, najdou společnou a vzájemnou ochranu a zabezpečení svých národních nezávislostí.

Uherská politika Přemysla Otakara II.

Podunajský spolek států v prostoru Sudet, Alp, Karpat a hor balkánských není ideou habsburskou. Habsburkové nebyli si vědomi záměru, váhy a poslání takového společenství. Je to idea přemyslovská. Český král Přemysl Otakar II. vědomě a záměrně, cestami tehdy obvyklými: svatbami, smlouvami a válkami, usiloval o spolek států v tomto prostoru. Habsburk toto jeho úsilí zmařil.

V. Chaloupecký v pojednání „Uherská politika Přemysla Otakara II.“ (Pekařův sborník I.) snesl doklady, že mohutné rozpětí Přemyslových politických aspirací usilovalo o to, aby získal stát Uherský ke svým zemím českým a zděděným alpským zemím rakouským. „Ke své,“ jak o ní praví historik V. Novotný, „mohutné říši České, ne nepodobné budoucímu Rakousku.“

„V celé politice Přemyslově,“ praví Chaloupecký, „lze rozeznat jistou logiku, směr a spád a houževnaté sledování předsevzatého cíle.“

Uherská politika se nestavěla odmítavě proti česko-uherské alianci; pokud tato uherská politika byla nesena oním křesťanským maďarským živellem, který se už sžil se svým evropským okolím, s evropskou kulturou a civilizací. Maďaři však právě v době Přemyslově prožívali těžkou recidivu tohoto stavu cizoty: pohanství, cizí kultury. Toto „nové rozprouzení pohanství v krvi maďarské“ vyvoláno bylo vlivem nově do země přibývajících sedmi pokrevních, pohanských kmenů Kumánů. Recidiva cizotnosti a pohanství byla tak mocná, že i ostřihomský biskup se přiklonil ke kumánským pohanům (papežský legát odepřel mu proto křesťanský pohřeb) a papež Urban IV. vyslovuje obavy, „aby snad království uherské během času vůbec celé neodpadlo od víry křesťanské“. Desítiletí domácích zápasů a válek mezi otcem, králem Belou IV., a nejstarším synem Štěpánem (oženil se s princeznou kumánskou a nazýval se „pánem Kumánů“) byly střetnutím se těchto dvou živelů, v něž rozštěpeno bylo Maďarstvo: živelu sživšího se s evropským prostředím a hledajícího s ním soužití, a živelu zasaženého recidivou pohanské cizotnosti, vyvolané novou krví kumánskou. I země sama byla rozdvojena: západ ovládal otec, v zadunajských krajích kumánských vládl proti otcí a jeho vůli syn. Po smrti Belové jeho žena a dcera s četnými magnáty utekli se před Štěpánem, pánem Kumánů, k Přemyslu Otakarovi a přinesli mu s sebou, jak praví historik, „poklad i v ohledu politickém nadmíru cenný“: korunovační klenoty uherské. Spolu s tím poddávali se Belovi věrní magnáti se svými hrady, neuznávající Štěpána, pod Přemyslovou ochranu.

Tolik si ze zápolení té doby můžeme vyložit, že křesťanská složka Maďarstva, už se sživší s evropským prostředím, byla pro česko-uherskou alianci, a ona složka obnovené cizotnosti, v níž působila kumánsko-pohanská recidiva, že toto úsilí mařila.

V přemyslovské politice je shledávána idea, ne nepodobná tomu, co Palacký shledává jako doklady pro nutnost existence Rakouska své doby. V. Chaloupecký vyjadřuje volání současníků Přemyslových takto: „Z vlašské i německé středověké literatury ozývá se hlas, který asi dal rozzvučení po evropských zemích sám nejpřednější rádce a nejvážnější hlasatel politické koncepce Přemyslovy, olomoucký biskup Bruno: „Čechám Přemyslovým náleží býti hrázi Evropy a evropské vzdělanosti proti Asii a z ní přicházejícím barbarům.“

Ač odkazy na historické příklady právě u Palackého byly nasnadě a doba si v nich libovala, Palacký ve svých úvahách o podunajském spolku národů v ničem nepřipomíná velkorysou rakouskou a uherskou politiku Přemysla Otakara II. Musím se domnívat, že politik Palacký měl dobré důvody, proč o ní ve svých úvahách a návrzích raději pomlčel. Domýšlím se, že to byly tyto důvody.

Pro domov ležela na Přemyslu Otakarovi klatba pro cizomilství a obvinění z germanisace českých zemí, kterou prováděl pokračováním v uvádění západní civilizace do domá-

ciho patriarchálního okruhu. A budováním královských měst, osazovaných cizinci, zajisté především proto, že tu nebyl dostatek k tomu potřebných lidí domácích. V době národně tak mladé, a proto také národně rozpuštěné, rozbourané a citlivé, nebylo zajisté ani radno, ani prospěšně věc pro nás tak choulostivou a přirozenosti naší se celkem přičítající, jakou bylo zachování Rakouska, vázat na příkladnost osoby, která dosud Čechům sloužila toliko za příklad výstražný, odstrašující a odpuzující.

Druhý dobrý důvod toho, proč Palacký o přemyslovském křtitelství podunajské aliance pomlčel, domýšlím se nalézt v tom, že Palackého politické úvahy a návrhy byly adresovány také císaři, jeho vládě a okolí. Zajisté by jim nebylo prospěšným a nezískaly by si tím náklonnosti, kdyby stávaly mocného českého krále domácí dynastie na odiv a k příkladu Habsburků. Vždyť zakladatel jejich moci právě s tímto českým králem a jeho politickými záměry se utkal na život a na smrt a když pádem tohoto krále a zvrácením jeho plánů Habsburkové zahájili v Evropě svou panovníckou kariéru. V. Novotný shledává tytéž důvody před tváří Habsburků při jiné příležitosti, říká: „Nebylo přece možno připustit (před Habsburky), že to byl český král, který první předzvěst budoucího Rakouska vybudoval, a že ten, který tuto první předzvěst budoucího Rakouska rozbil, byl zakladatel dynastie habsburské.“

Zajisté důvod Palackého mlčení o Přemyslu Otakarovi lze hledat i v obavách, aby nevzniklo domnění o snaze po slovanské nadvládě. Byly všude a často Palackým až příliš úzkostlivě proječovány. Aby z vyzvednutí toho, že původcem myšlenky podunajského společenství je český král, nebo podle tehdejšího postavení českého krále se nevyvozovalo mylné domnění — stále tehdy jsoucí na krajíčku a stále podpalované — že Češi zvláště a Slované vůbec činí si nároky na prvenství nebo nadvládu v onom zamýšleném podunajském společenství.

Konečně i to mohlo být Palackému dobrým důvodem k opominutí přemyslovských záměrů, že politický plán Přemysla Otakara ztroskotal. Je těžko, bez nebezpečí vyvolání nedůvěry a pochybovačnosti, klásti za příklad to, co se nezdařilo.

Obnovme si tu však víru Palackého v nezbytnost podunajského společenství: „Osudové lidští neberou se vždy přímou cestou k cíli svému, nýbrž oklikami často krvavými, ale konečně neminou se ho, ne-li dnes, aspoň zítra; jen setrvejme a držme se.“

Po druhé: „S upřímnou bolestí, ale bez bázně?“

Zajisté, že z nejpřednějších předpokladů spolku rovnoprávných samostatných států na Dunaji a na Balkáně by bylo, aby otázky národnostních menšin v každém z nich byly vzájemně rozřešeny ve smyslu naprosté rovnoprávnosti. Rovnoprávnost menšin ve spojeneckém státě by nezbytně vyplývala z rovnoprávnosti spojenečství, byla by jejím smyslem. Menšina v jednom spojeneckém státě nesměla by se cítit zkrácenou v právech proti svým soukmenovcům v druhém spojeneckém státě. Bez rovnoprávnosti menšin by nebylo rovnoprávnosti spojenecké.

Když už tu byla o tom řeč, odvoláme se na ten příklad: V rovnoprávnosti sounáležitosti s ostatními státy zaručené pro maďarské menšiny v druhých státech podunajského spolku, vyžívající tu plně možnosti a výhod svobodného a plnoprávného soužití s jinými národy, zbavení by byli zajisté Maďaři důvodu svého strachu před vymřením, jež u nich Palacký objevil.

Je pravda, že německé menšiny ve spojeneckých podunajských státech by mohly tvrdit, že Německo není členem spolku a že jsou tím vyňaty z prospěchu, z tohoto spojenečství navzájem vyplývajících pro národní menšiny. Ale od kdy je Berlín jedinou a výhradní Mekkou Němectva? Zda tu nebyly jiné stejně německé státy? Zajisté, že i Rakousko je dobře a poctivě německým státem. Němci v Podunají a v sudetském prostoru svou přirozeností, svým

vývojem, zájmy a životem, svým odlišným osobitým národním charakterem, zajisté vždycky tíhli k Rakousku, k Vídni, počítajíce se k celku Němců rakouských, nikoliv k Němcům v říši. Berlín je jen přechodnou ideologickou módou. V sounáležitosti podunajských států bylo by Rakousko oním německým státem, jenž by zaručoval řešení otázky německých menšin v druhých státech na základě rovnoprávnosti.

Žádné státní hranice dokonale a trvale nerozřeší spleť národnostní prostoupení podunajských národů. Žádná státní hraniční čára nemůže se zcela krýt s hranicí obvodu národnostního, jak se tu národnostní skupiny navzájem prostupují a jsou promíšeny. Vždycky by někde zůstala, vzrůstající či upadající, nebo by zase nově vyrostla nějaká část nějaké menšiny. Národní hranice svou biologickou přirozeností jsou stále v pohybu. Takový už je národnostní charakter Podunají.

Ve společenství rovnoprávných podunajských států mohou všechny menšiny všech sounáležitých států najít trvalou, vzájemně zaručenou a kontrolovanou rovnoprávnost a bezpečnou její ochranu. Spojenecké vzájemné závazky mohou odstranit to, co shledával Palacký neštěstím Rakouska: „Pokud národové budou mít příčiny báti se o národnost svou, potom nebude v Rakousku nikdy míru a pokoje.“ Spolek rovnoprávných států může trvat jen na základě rovnoprávnosti národů. Bude i spolkem rovnoprávných národů. Má všechny možnosti, aby trvale a uspokojivě zahojil jitrivou a bolestnou ránu: menšinovou otázku střední Evropy.

Popudy a důvody, které snesl Palacký pro svou ideu podunajského spolku, zůstávají více či méně obměněny, v podstatných svých rysech i pro dnešek v platnosti. Palackého „všemocné sousedy“ můžeme i nyní pokládat za nebezpečí.

V poválečné Evropě otázka podunajského spolku dává Rakousku a Maďarsku na vybranou, chtějí-li se jako živé organismy a rovní s rovnými s ostatními sžít a včlenit s nimi do společného zájmového kruhu. Anebo, odpírajíce to, dají-li se do této přirozenosti budované stavby jako cizí zazdít. Bylo by lichým předstíráním, aby druhé podunajské a balkánské státy se tvářily, že mají starost jen o Rakousko a Maďarsko, aby přestaly být míčem velmocenské hry. Z toho může bolet hlava Maďarsko a Rakousko více než nás. Není proč nedoznat, že i ty druhé podunajské a balkánské státy sledují v podunajském spolku svůj vlastní prospěch. Že chtějí stranou zápasit velmocí zaujmout své vlastní místo svých vlastních zájmů a své vlastní národní aktivity. V tom je otevřená brána do podunajského spolku: že vlastní zájem každého jednotlivého státu je nedělitelnou částí společného zájmu všech.

Nepochopí-li se potřeba podunajského společenství u podunajských států nebo nebude-li toho dbáno, nezbude nám než říci s Palackým po druhé: „Koncům toho my Slované budeme hledět s upřímnou bolestí vstříc, ale bez bázně. Byli jsme před tím, budeme i po tom.“

literatura a umění

Edmond Konrád:

„Bílá nemoc“ a její kritik

II.

Včetně soucitné, andělsky trpělivé matky, jež by ráda pomohla staré ženě, morem stíženě, jsou (s výjimkou zřítného asistenta) všichni tito lidé v podstatě hodní. Co na nich zlého, je dílo poměrů: nezaměstnanosti, nemoci, nebezpečí. Přesně podle věčné zásady umění dramatického, vyjádřené Lessingovým slovem, že na jevišti nikdo není zcela dobrý, ani zcela zlý, mají pravdu i v nepravdě, nepravdu i v pravdě. So-

bectví mladých jest, že už chtějí žít, sobectví starých, že chtějí žít ještě. Otec, jenž s nemocnou Matkou starostlivě běží k lékaři, zajisté ne neprávem je ohromen, když na něm chce Galén, vskutku „utopistický vyděrač“, a to vyděrač druhu Kolumbova, Husova, Galileova, svaté Johanky, aby myšlenice obětoval existenci, k níž se na stará kolena konečně dopracoval. Je jen lidské, nebýt hrdinou a nebýt schopen té oběti. Ale je naopak právě dramatické, octnout se jako zrno mezi žernovy v rozporu nepřemožitelné síly Maršálovovy s nepřemožitelnou silou posedlého pacifisty Galéna.

Vyplývá z toho všeho: svět „Bílé nemoci“ nikterak není nesnesitelně primitivně rozkrojen na dobré a zlé. Je s veškerým umem rozeného dramatika rozdělen na samé věrné přivržence diktatury — a jednoho jediného blázna, libo-li, fanatika míru, despotu humanity, „nesrozumitelného svatého“. Ten tu sám a sám stojí proti všem, v rukou injekční stříkačku, v mozku utkvělou představu něčeho, co se všem, včetně Arne Nováka, zdá utopii, jako se zdálo utopii, že je země kulatá, že se točí okolo slunce, že Angličany lze vyhnat z Francie, že lze žádat svobodu svědomí. Na tohoto nevzhledného proroka dramatik nakupil řadu nepříznivých vlastností, aby zůstal co nejlidštější a dramatické napětí co nejvíce zvýšil.

Pohled na postavy, z nichž zatím hlavní buďte vyloučeny, vede tak k té „Čapkově uchvátané technice kinématu“, jak to zve Arne Novák. Má na mysli patrně jen obrazy „Adama Stvořitele“. Majít ostatní hry Čapkovy (a bratří Čapků) z valné části krom jednoty děje i obvyklou celkem míru jednoty místní a časové: „Loupežník“ úplnou, odehrává se před domem ve dvacetičtyřech hodinách. „R. U. R.“ tři dějiště ke čtyřem dějstvím, z nichž dvě střední se odehrávají ve dvaceti čtyřech hodinách. „Ze života hmyzu“ má v naprosté časové jednotě Tulákovy agonie kromě prologu čtyři dějiště ke čtyřem dějstvím: lučinu Motýlů, les Brouků, mraveniště Mravenců, mýtinu Poděnek. „Věc Makropolus“ má stavbu normální konverzačky. Filmové techniky, jejíž zásada je nepřetržitá střída letmých obrazů, neužívá nikde. Stačí-li čtrnáct obrazů „Bílé nemoci“ k označení „techniky kinématu“, tedy této techniky užíval už Shakespeare, jemuž snad ani Arne Novák neupře jakousi domyšlenost stavby.

Šířit se o těchto podrobnostech zasluhuje omluvy jen pro zjištění, zda Novákova charakteristika „Bílé nemoci“ odpovídá prokazatelným skutečnostem. Je proto záhodno pohledět, zda její technika je domyšlena, zda má obdoby v nějakém díle světového dramatu.

Čtrnáct obrazů „Bílé nemoci“ se řadí do tří dějství, opatřených každé vlastním názvem: „Dvorní rada“, „Baron Krüg“, „Maršál“. Už letmý pohled poučí, že jsou to tři stupně tragedie, tři překážky, přes něž těžce vzhůru stoupá Galén za svou myšlenkou, než s posledním spadne sám. Promyšlenost skví se z této dramatické křížové cesty dvojím leskem: a) stupeň stupni Galéna podává. Dvorní rada Galéna vyhodil. Ale pošle k němu Krüga. Krüg je Galénem vyhozen. Ale způsobí, že ho povolá Maršál. Ten po onom jej z jeho chudinských temnot vynáší vzhůru k místu, kde se věci rozhodují. Vnucuje se tu vzpomínka na Shawovu „Svatou Johanku“, jež z podobných temnot anonymity obtížně stoupá, překonávajíc komisi nedůvěru

hradního pána právě tak pozvolna, jako Galén Sigeliou.

Oba tito dramatičtí hrdinové, Johanka a Galén, mají velikého předchůdce v Corneilleově „Polyeuktu“, který jako oni od dějství k dějství roste jen tím, že ve jménu své myšlenky všemu okolnímu světu tvrdošijně říká „ne“.

Pro stavebnou jakost prorockého příběhu Galénova je chvalně příznačné, že se blíží stavebné jakosti Shawovy „Svaté Johanky“. Ale

b) liší se od ní povahou oněch tří stupňů. Z těch totiž každý pro sebe je drama. Jest nám co činit s dokonale uzavřeným dramatem dvorního rady, jenž v konfliktu mezi Galénem a povinností státního úředníka obětuje svoji vědeckou prestiž. S klasickým, starořímsky heroickým dramatem Krügovým, jenž v konfliktu mezi Galénem a povinností státního zbrojáře obětuje svůj život. A s dramatem Maršálovým, jenž pro klasické „pozdě“ všech velikých tragedií ztrácí nejen život, ale i válku, stát, myšlenku a dílo.

Bude krajně nesnadno ve tvář logickým, rozlehlým, přesně skloubeným obrazům těchto trojjediných drammat, opřených o drama Galénovo, udržet výtku nedomyšlené stavby a uchvátané techniky kinématu. Výtka ta spolu s „Bílou nemocí“ bude uchována jako důkaz nezávazné snadnosti, s jakou lze zneužít kritické frazeologie.

Buď stručně odbyta trapná Novákova kapitola o optimismu a pesimismu v umění dramatickém. Nelze uvěřit literárnímu Faustovi Arne Novákovi, jenž již kde jakou myšlenku v nejširším oboru slovesném prozkoumal, že by mu nebylo známo, co je to tragoedie a umění tragické. Nepřesvědčí nikoho, že by nevěděl o tak zvané pesimistické podstatě dramatu, jehož omylem právě jest, vyjadřovat rozpor mezi věčnou žízni života a věčným strachem z něho, mezi hellenskou moudrostí, že nikoho nelze zvát blaženým, dokud nezemřel, a výkřikem stínu podsvětého, jenž by raději byl „pasákem vepřů u svého otce Pelea, než Achilleem v podsvětí“. Jaké štěstí, že Arne Novák nebyl, čtyři století před Kristem, přítomen premiéře „Krále Oidipa“! Rukou strategicky nadanou obratně přes „vrozený optimismus“ obecnstva vede obchvat proti „děsivě pesimistickému“ závěru hry, jako by optimismus ztotožňoval s happy-endem. Nic lehčího dnes, v době bez řádu, v chaose nestrávených „ismů“ apelovat na zbabělé pudy průměrného diváka, na Otce, jenž má „svých starostí dost za celý den“ a chce v divadle příjemný „optimismus“. Už v antice prý byli takoví, a pro ně bylo vynalezeno satyrské drama. Těžko však nechat hanu takovou na Arne Novákovi, jenž místo „perspektivy zániku lidstva i civilisace“, ať si laskavě všimne na tom závěru, kromě jeho dramatické výstražnosti, že: válečné vraždění ve hře patrně zhyne s Maršálem. Tedy do šesti neděl. Ale patrně dříve. Maršál potřebuje — „optimisticky“ počítaje — k vítězství aspoň půl roku, lépe rok. Nemá ho:

„Nikdo vás nemůže nahradit — uprostřed války. Vy jste ze sebe udělal jedinou hlavu. — Bez vás budeme poraženi. Bez vás nastane zmatek . . . Ta válka nebude skončena do šesti neděl,“ připomíná mu mladý Krüg. Maršál: „Pravda, do šesti neděl . . . , co mám dělat?“ Krüg: „Zabránit roz-

vratu . . . odejít uprostřed míru, pane . . .“ A když Maršál se chce zastřelit: „To neuděláte, pane . . . Musíte ještě ukončit válku . . .“

Tím spíše, že: armáda na hranicích měla neúspěch. Pět velmocí podalo ultimatum a mobilisuje. Válka je ztracena předem. Galén je mrtev, nic nezachrání Maršálovi život. Ať s Galénem, ať bez něho: musí u završit mír. Čapek, jenž prozřetelně pořídl tento mistrný dramatický mat ve dvou tazích, pamatoval na vše: i na Arne Nováka.

Sluší tedy, po obhajobě dramatikova práva na závěr „děsivě pesimistický“, tato tisková oprava:

„Není pravda, že ‚Bílá nemoc‘ má závěr děsivě pesimistický s perspektivou zániku lidstva a civilizace, kdy ve válečném vraždění . . . atd. Ale jest naopak pravda, že ‚Bílá nemoc‘ má závěr nadějně optimistický s perspektivou záchranu lidstva a civilizace, kdy v nejhlubším míru, snad s pomocí nalezených Galénových receptů, snad biologickým přizpůsobením, jež překonalo i středověké mory i luetickou pandemií 16. století, bude životu zachováno i pokolení ve věku Arne Novákově.“

Buď však dovoleno temperamentu, aby si aspoň poněkud ulevil od poctivého mravního rozhořčení: opravdu Arne Novák neví, co v „Bílé nemoci“ je? Jaký kritik! Nebo to nebere na vědomí? Jaký — pozor: tiskový zákon.

Divadelní kritik se ostatkem zabývá už jen ze zájmu, až kam odvaha k nepravdě může jít. I položí o té „lacině persiflázi diktatury“ otázku Arne Novákovi: prosím, kde je diktatura persiflována? Račte laskavě citovat. Jak vážně a důstojně je brána, ukáže se při rozboru osoby Maršálovy.

Kde je „bezohledná propaganda pacifismu“?

Drama pacifistova sporu s militaristickou diktaturou přirozeně mu vloží do úst názory pacifistické, jako jeho odpůrcům militaristické. Lze citáty prokázat, že se ve hře setkávají jako dva rovnocenní soupeři.

Pisatel těchto řádků měl s Arne Novákem kdysi rozmíšku, v níž užil slova „eskamotáž“ s odvoláním na slovník, jenž je překládá jako „obratnou záměnu dvou předmětů“. Za vrchol takové obratné záměny dlužno pokládat slova: „ . . . s patrným zahrocením proti nenáviděnému u nás diktátoru vojenského státu na severu, ba i se srozumitelnými narážkami na možný jeho konflikt s naší vlastí . . .“

Geniální je nenápadnost, s jakou si Arne Novák ulevuje z lásky k „nenáviděnému u nás . . .“, aby z Čapkovy branné výhrady, čelící každému podezření z poraženectví, naopak udělal výtku — válečného štvání! Zde nezbyvá než vykřičník. Dělej co dělej, někomu se nelze zachovat.

Hlavní osoby: Sigelius, Krüg, Maršál, Galén. Už jen stručně. O Sigeliiovi a Galénovi napsal, čeho třeba, Ferdinand Peroutka. Buď k tomu jen dodáno: se stanoviska umění dramatického: lékař-humanitář, jenž ve jménu humanity odpírá léčit — nezdá se Arne Novákovi, že je to ona věc, jež se zve dramatický konflikt, čili právě podstata umění dramatického? Člověk, jenž z nenávisti k zabíjení, dospěje k zabíjení — jaký dramatický proces! Bez něho by Galén samozřejmě nemohl být předmětem dramatického zpracování. Ale

posedlý utkvělou představou míru, ozbrojen mocí šťastného objevu, vyroste v despotu humanity. Možná, že je špatný lékař. Se stanoviska cti lékařské ničema. Vyvrhel. Kacíř. Kacíř: jako Hus. Jako Galilei. Jako Johanka z Arcu, na hranici upálená, pak za svatou prohlášená. Jako Polyeuktes, umučený pohany a z básně Corneillem. Kdyby Corneille byl napsal Galéna, ten nad odmítnutou Matkou by asi propukl v monolog přibližně takový:

„Ó, Bože můj! Ve jméno lidství mám teď vraždit sám a lidství potlačit v mém srdci zmučeném a zatvrdit nad Matkou chorou city nejprostší? Cos mi to vnukl, Ty, ó, Vševládný? Zda příkazům Tvým dobře rozumím? Což musím? — Ano, musím! Cítím to . . .“

A tak dále. Byla by to nádherná herecká pasáž a od Corneillea by se Arne Novákovi nepochybně líbila. Čapkův Galén bohužel má k dispozici jen prostředky zcela civilní. Řekne prostě: „Co dělat, co dělat . . . Nu tak sbohem, pane; je mi líto —“ Ale divák či čtenář jen trochu upřímný v celém tom výjevu otřesen s ním žije jeho nadlidská muka.

Ovšemže to Galéna neosvobozuje. Dopustil se tím tak zvané tragické viny — a stihne ho tragický trest: u samého cíle, na prahu vítězství ušlepe ho dav. Galén se nedožije míru! Jaká vyšší, dramatická spravedlnost. V dobách, kdy dramatická kultura kvetla, v dobách diváků Aischylových, Shakespearových, Corneilleových, obecnostvo bylo by znalecky vychutnávalo uměleckou krásu toho obratu. Dnes není takového znalectví. Přes to i nevědomější obecnostvo je strženo. Jsou-li pohoršeni lékaři, je to nedorozumění naivity. Myšlenkové krátké spojení, jež ztotožňuje nedůtklivě stav s postavou. Budiž omluveno. Čím však omluvit kulturního vševěda?

Krüg — zbabělec? Muž, jenž se doví, že je nakažen a že přijde do koncentráku, ohrazeného dráty jeho vlastní výroby: „A říkáte, že to nařízení . . . o izolaci nemocných . . . vyjde v nejbližších dnech? — To tedy musím zařídit . . . aby v mých továrnách . . . zvýšili výrobu ostnatých drátů.“ Opona. Hrdina. Říman. Mucius Scaevola. Kleče, prosí přítele o záchranu. Maršál mu odpoví rozkazem. Krüg služebně: „Podle rozkazu, Vaše Excellence . . . Ano, Vaše Excellence . . .“ Doma se zastřelí, aby vůdci a přáteli nepřekážel v jeho politice. Arne Novák zve ho zbabělcem. Zve zbabělcem Maršála, jenž statečně jde mezi malomocné, káře družinu, že nevydržela v jejich puchu, podá ruku nakaženému Krügoví, chová se zkrátka jako úctyhodný hrdina, věřící ve svou ideu. Kde je v této přísné dramatické objektivitě persifláž? Za to jsou v ní konflikty intimního rázu. Maršál povolá Galéna, aby ho donutil zachránit přítele. Hledá východisko mezi státní a lidskou nezbytností. Sám Arne Novák Maršála s Krügem zve „jedinými muži“ kusu, jimž zbabělost vyčte za to, že před samou smrtí také mají okamžik lidské skleslosti. Jako by Napoleon nebyl měl svoje pověstné hysterické záchvaty. Buď militaristovi a protidemokratu Arne Novákovi projeveno vřelé přání: aby se v pouhém nebezpečí nechoval nikdy zbaběleji, než tito dva ve tvář neodvratné a příšerné smrti. Snad v takové chvíli účtuje sám se sebou, přízná jejich postavám to „individuální zpracování“.

věda a práce

Ing. Kurt Doberer:

Ocelová iluze

Válka v Habeši a užití německých a italských tanků proti obráncům demokratické svobody ve Španělsku, — a hrdinná obrana lidové milice proti zdánlivě nezranitelným ocelovým obrům vyvolala množství debat o nevýhodách a výhodách této ocelové zbraně. Jak čtenář pozná, dívá se tento autor na otázku tanků jinak, než se dívá náš spolupracovník Yester, jak bylo lze čísti nedávno v článku Prítomnosti.

Dne 24. dubna 1918 porazilo sedm anglických tanků, obsazených dohromady 21 muži, tři německé prapory a zahnyly je na útěk. Pobily při tom 400 mužů.

Anglický generál Fuller vybudoval z těchto zkušeností s tanky za světové války teorii o náhlém vítězství pomocí armády ukryté v tancích. Fuller však uhájil přesvědčivost této své teorie pouze tím, že úmyslně přehlédl, že při těchto frapantních příkladech za světové války nevítezila jen bojová převaha tanků, nerozhodovala jen jejich nezranitelnost a jejich střelba, nýbrž že tu byl rozhodný z velké míry i moment psychologický. Každá obrana byla ochromena hrůzou, již tito oceloví netvoři při svém prvním objevení probouzeli. I tam, kde obránci pohrdali smrtí a odvážně se postavili na odpor, vítězily tanky, neboť nebylo zkušeností o obraně proti nim.

Fuller a mnozí jeho následovníci si příliš málo povšimli těch složek při útocích s tanky, které připadají v jejich prospěch na účet překvapení a které byly složkami pouze přechodnými. Právě proto cena tanků pro válečnou techniku byla po dlouhou dobu hodnocena příliš vysoko. Teoretické úvahy a zkušenosti z manévru nebyly s to opravit tento omyl tak rozhodným způsobem, jak jej opravilo první vážné utkání.

Už pět tisíc let.

Poučení po této stránce mohla poskytnouti zkušenost, kterou má lidstvo již celých pět tisíc let. Pancéřové vozy jsou známy už z dávné historie asijské. Už tenkrát obrněné vozy Sumeranů, opatřené kosami, lámaly zprvu každý odpor. Když však po krátké době odpůrci se zbavili překvapení a poznali těžkopádnost těchto strojů, nechali je chladnokrevně příjíždět, uhýbali jim a z příznivého postavení postříleli posádku i potah. Tyto zkušenosti mohly posloužit i dnes při praxi s tanky, ale kdožpak má kdy zabývat se dnes Sumerány.

Pancéřové auto, pohybující se kupředu jako housenka, získalo pověst nepřemožitelné zbraně. Vrcholu dosáhla tato zbraň prý v motorisovaných útočných německých oddílech. A dnes? Cituji dopis Němce, člena mezinárodní brigády, psaný 8. března 1937:

„Právě tak špatně se dařilo fašistům s tanky. Jednoho dne vyrazili proti naší linii se šesti tanky. Naše tanky nebyly po ruce. Dva kamarádi šli proti nim s ručními granáty. Výsledek: čtyři tanky utekly a dva byly zničeny. Teď máme však i jiné prostředky proti tankům. S jejich pomocí můžeme každý tank udělati neškodným z krytu i pouhou puškou. Nechali jsme jednoho dne postoupiti tanky až na sto padesát metrů. Pak jsme proti nim stříleli a bylo po útoku fašistů. Dva tanky zůstaly na místě s poškozeným motorem. Večer jsme je odvěkli a naši lidé je spravili. Na našem úseku ztratili fašisté celkem čtyřicet tanků.“

David proti Goliáši.

Už v posledních měsících světové války nebylo možno, aby sedm tanků zahnilo na útěk celé tři prapory. Už tehdy se objevilo, v čem tkví slabost této zbraně. Pešák se naučil

Měla by se ještě vyřídit „nesprávná i nespravedlivá tendence . . . jako by jen diktatury . . . v poměr bezectné služebnosti uváděly lékařskou vědu . . .“ a ti „demokratičtí profesori . . . ochotní . . . uvítati náčelníka svého svobodného státu . . . se servilismem skutečně sigeliovským . . . zcela podříditi svou vědu eventuální potřebě státní, řekněme zájmu t. zv. brannosti . . .“ Tato invektiva sice uvádí v úžas a v naprostý zmatek o smýšlení Arne Novákově: kdo pozná, čeho si vlastně přeje? Napřed brojil proti pacifismu, nakonec mluví proti brannosti. Či hájí jenom militarismus diktatur a je proti brannosti demokratické? Budiž otázka ta ponechána jiným luštitelům Novákových citových run. Jsou namířeny proti demokracii, ne proti dramatu, nespádají přímo v oblast divadelně kritickou. V té nepatří než dodat ke zhroucení Maršalovu: cožpak se Maršál hroučí jen za svou soukromou osobu? Nezničila v ní nákaz a zároveň ideu, politický program a stát? Neuvedla v záhubu národ, jež Maršál angažoval do války? Jakou strašlivou odpovědnost uvalila bílá skvrna na hrud', v níž se usadila! Maršál vládl podle hesla Ludvíka XIV., „L'état, c'est moi“. S tímto „moi“ hroučí se i stát, zničený bakterií, se kterou nebylo počítáno.

Muž, jenž by neměl aspoň záchvat hrůzy z této odpovědnosti, byl by naprostý tupec, nebo lehkovážný fantasta. V žádném případě člověk a pravděpodobná jevištní postava.

A tak dále. Bylo by možno ještě kupit citát na citát, až by bylo usvědčeno téměř každé slovo článku Arne Novákova. Ale lze se domnívat, že za cenu čtenářovy únavy divadelní kritik učinil zadost nudné povinnosti, která žádá, do úmoru znova a znova vyvracet nepravdu. Je to jediná cesta svobody. A zdá se příznačné, že její odpůrci tak hojně operují s nepravdou. Proč, zůstává záhadou, ale to je jejich věc. Patrně je nepravda nějak v povaze nesvobody.

Tudíž jen ještě jediný citát, a to z Arne Nováka:

„ . . . stavěti hru — a snad dokonce tváří v tvář studentské mládeže! — po bok velkému světovému dramatu, propagovati překlad této pochybné aktuality do cizích jazyků, aby před světem a se jménem obecně uznaným zase dokumentovala naše ustrašené slabošství, ne, prosím, to bych nemohl.“

Dlužno plně věřit Arne Novákovi, že by nemohl. Co by vůbec kloudného mohl člověk, tak plný záhadných protimluvů?

Jedním dechem obviňuje hru z pacifismu, antimilitarismu a válečného štvání. Hrdiny ze zbabělosti, ale autora z „děsivě pesimistického závěru s perspektivou zániku lidstva . . . kdy ve válečném vraždění . . .“ Přeje si tedy války či míru? Zbrojař a Maršál jsou mu „jediní muži“, ale Galén ve jménu „absolutní medicíny“ je mu „nelidský odpadlík“. Kdy tedy dlužno muži být mužem? Ne ve jménu míru. Ale také ne ve jménu t. zv. brannosti. Je marné chtít se vyznat v tomto myšlení, zcela zakaleném citem, které z Čapkovy „Bílé nemoci“ vyčtetlo svou, zcela vlastní a zvláštní „Bílou nemoc“, Čapkově hře naprosto nepodobnou. Ale píše-li v předmluvě Čapek, že „cítil ono malomocenství do jisté míry symbolicky, jako příznak hlubokého rozvratu bílé rasy“, tedy tuto „Bílou nemoc“ Arne Nováka dlužno správněji psát bez uvozovek jako Bílou nemoc Arne Nováka.

při útoku tanků ležeti zdánlivě mrtví v trychtýři po granátu. Když tank jel kolem něho, naučil se pěšák, jak se vyhoupnouti na jedoucí tank, aniž by byl spatřen, a jak pak vyříditi ručním granátem a opakovací pistolí celou posádku tanku.

Mezitím ovšem se konstrukce tanků rozhodně zdokonalila, zejména pokud se týče otvorů, sloužících k rozhledu a ke střelbě. Ze zkušenosti však vidíme, že složitých ochranných metod, jimiž se kryjí tyto otvory u těžkých tanků, se u malých tanků nedá užítí.

Tak se podařilo už v habešské válce po blokování předních řad pomocí jam, pořízených podle pastí na slony, rozpoutati se stojícím oddílem tanků ostrou palbu na blízko a přemoci tanky střelbou do orientačních otvorů v tancích. Stejně je tomu i u jiných typů malých tanků, na příklad u lehkého švýcarského pancéřového vozu, u něhož věž se strojní puškou se dočasně z tanků ve chvíli palby vyzvedává. V tomto rozhodném okamžiku je dobrý střelec nebo člověk se strojní puškou s to vpáliti přímo do otvoru v pancéřové věži.

Mužské a ženské tanky.

Tak tomu bylo už za války habešské. Za války v Evropě, kdy odpůrci jsou technicky na stejné výši, vyrůstaly útočícím tankům ještě četní jiní nepřátelé. Jsou to především pancéřoví stíhači, silnější tanky, opatřené protitankovými děly. Tyto prostřelují pancéře lehkých tanků výbušnými náboji. Každá armáda je dnes vyzbrojena strojními střelami a protitankovými děly, které postupují až do nejpřednějších příkopů na frontě a vstřelují do tanků speciální druh svých granátů.

Tanky, které jsou vyzbrojeny těmito protitankovými děly, hodí se sice na obranu proti nepřátelským pancéřovým vozům, staly se však těžkopádnými proti útočící pěchotě. Tento jejich nedostatek vyrovnává několik technických a taktických prostředků. Ve Francii se tanky určitého typu vyzbrojují střídavě, jednou dělem a jednou strojními puškami. Podle vojenské mluvy se tím získává vystrídání tanků mužských a ženských.

Při útoku tento dvojitý druh tanků postupuje smíšeně a navzájem se podporuje. U větších typů se přišlo na možnost vestavěti do tanků současně dělo i strojní pušky různého kalibru. Ve španělské válce už se ukázalo, že zejména v obraně proti útoku a při protiútoce se osvědčuje i „mužský“ tank sám o sobě, je-li posádka tanku podporována odvážnou a obratnou pěchotou a je-li v případě potřeby chráněna strojními puškami letadel.

Jak se tank „z uje“.

Pěchota sama už nepotřebuje těžkých a netvárných pušek proti tankům, jichž užívala za světové války. Postačí, je-li obrněna Gerlichovými puškami, které své náboje poměrně malého kalibru, své Hagarovy ultra-střely vstřelují šílenou rychlostí do pancéře tanku, jenž jim neodolá. Těmito protitankovými puškami jsou opatřeni němečtí vojáci, kteří bojují ve Španělsku na asturské frontě.

Pěchota se už naučila přizpůsobiti účinným způsobem pasti na tanky slabostem těchto vozidel. Je-li dosti času na obranu, zabetonují se v dlouhých řadách železniční kolejnice do země. Tyto koleje hluboko zapuštěné do země a vyčnívající jen asi metr nad povrch, jsou zákeřným nepřítelem i pro nejtěžší tanky. Roztrhnou každý sebe solidnější a sebe pevněji konstruovaný pohonný řetěz obrovských tanků. Bubnová palba, která předchází útok tanků, nemůže tyto zazděné kolejnice poškoditi. Konce kolejí, vyčnívající ze země, se střelbou jen zohýbají, tím se však nestanou neškodnými. Tam, kde není dosti času nastražiti kolejnicové pasti, postačí rozložit na poli,

na němž se očekává útok, volná klubka ostnatého drátu. Tento ostnatý drát sice neutrhne pásovitý řetěz tanků, zamotá se však snadno do přístupných částí motoru a rychle způsobí, že tank se nemůže pohnout s místa.

Tanky jsou daleko zraké.

V německé armádě se přes všechna zdokonalení ještě nezapomnělo, jak důležitou úlohu při ničení tanků hrála ve světové válce odvahy pěšáka jednotlivce. Za války totiž vojáci svazovali šest rukojetí ručních granátů k sobě do jediného svazku, vytáhli tuto zbraň před blížícím se tankem a hodili ji pod pásovitý řetěz. Při dobře mířeném hodě stal se tank neschopným pohybu.

Dnes se k tomuto účelu používá zvláštních protitankových ručních granátů. Při německých manévrech je infanterista povinen nechat tank k sobě přiblížit na čtyři až pět metrů, teprve pak smí vyskočit a vyhodit své granáty. Vychází se při tom ze zkušenosti, že tanky jsou slepé pro věci, které se před nimi odehrávají v bezprostřední blízkosti. Na tuto krátkou vzdálenost jsou střelné zbraně tanků proti ležícímu vojákovi neúčinné.

Že tato obrana není pouhou teorií, ukázalo se ve Španělsku. Naprosto stejným způsobem se vždycky znovu podařilo vojákům demokrat. milice, kteří se nebáli nasaditi život, jednak zničit, jednak zahnat na útek německé i italské tanky. Před Madridem hned v prvních dnech učinil jediný ležící voják milice ručními granáty neškodnými dva italské tanky. Z dopisů z fronty se dovídáme, že tím byl dán mnoha jiným vojákům odvážný příklad. Takový příklad ovšem má smysl jen u takové armády, u níž vojáci vědí, proč nasazují život.

Vynálezy vojáků na frontě.

Jako nejuspěšnější obranný prostředek proti tankům se ukázal ruční granát s hořlavinou, který vojáci ve španělské válce sami vynalezli. Vezme se láhev, která se naplní snadno výbušnou hořlavinou, benzinem nebo petrolejem, uváže se na násadu ručního granátu a společně s ním se hodí proti postupujícímu tanku. Tekutina se rozlije po celém povrchu tanku a nateče především do jeho střelen a do otvorů pro strojní pušky. Současně vybuchne také granát. Kromě svého ničivého účinku způsobí tato exploze, že hořlavá látka se zapálí. Vznikne požár a dým, který promění nitro tanku v hotové peklo.

Útočící tanky se učiní ještě rychleji neškodnými, jestliže se výbušná tekutina stříká proti útočícímu tanku asbestovými trubicemi. Této zbraně užívají vládní vojska ve Španělsku. Proti tankům se užívá dnes také normálních vrhačů plamenů, které se podle zkušeností, načerpaných na samotném bojišti, zdokonalují a přestavují.

Zdalo by se, že této primitivní, ale tak neobyčejně účinné obrany se dá použiti pouze proti lehkým typům tanků. Praxe však ukázala, že právě nejtěžší tanky, které jinak jsou proti pěchotě nezranitelnými, se tomuto způsobu obrany nemohou uhnouti.

Průhledná ocel.

Těžké tanky jsou opatřeny zvláštním zařízením, které se nazývá stroboskopem. Stroboskop umožňuje, že vůdce tanků se může rozhlížeti z pozorovací kopule volně na všechny strany a není při tom vystaven nebezpečí.

Využívá se při tom docela prosté zkušenosti, kterou každý z nás dobře zná. Jdeme-li kolem plotu z širokých prken, mezi nimiž jsou jen úzké mezery, dostatečnou rychlostí, vidíme všechno, co je za plotem, jakoby skleněnou stěnou. Naše oko

má určitou lenivost a sestavuje si řadu tenkých částečných obrazů, vnímaných po sobě, v jediný obrazový celek. U stroboskopu je pouze ten rozdíl, že pohyb ubíhajícího plotu je změněn v pohyb rotující.

Tato otáčivá ocelová kopule je opatřena tenoučkými spárami, které postačí k tomu, aby vůdce tanků měl rozhled na všechny strany. Poněvadž se tato kopule otáčí velikou rychlostí a kromě toho je ještě různým způsobem zajištěna, je možno snadno si učiniti představu o tom, že ani docela malé částečky nemohou do této otáčivé pancéřové kopule při této rychlosti proniknouti.

Pozorovací kopule je chráněna ještě další polokulovitou pancéřovou kopulí, opatřenou jen jedinou spárou k vyhlídce. Tato druhá kopule se dá volně otáčeti. Teprve pod touto ochrannou kopulí se otáčí dokola stroboskop. A konečně je pod stroboskopem samotným ještě třetí ochranná vrstva z tvrdého, netříštivého skla. Tímto opatřením tanku bylo dosaženo toho, že každé poškození vyhlídkových otvorů z tanku se stalo nemožným.

Strojní puška za filmovou clonou.

V poslední době používají této metody stroboskopů německé tanky i pro otvor strojní pušky, kterou je tank opatřen. Tento otvor, jímž vycházejí střely z tanků, má oválný tvar, a za ním se otáčí dokola pancéřová deska, opatřená stejně velikým otvorem, podobně jako je tomu před filmovým pásem v přijímací filmové kameře.

Tato pancéřová clona se otáčí rychlostí, přesně odpovídající rychlosti, s jakou po sobě následují jednotlivé výstřely strojní pušky. Tím se stává, že strojní puška je chráněna podobně, jako vůdce tanku, skrytý za stroboskopem: ústí strojní pušky je chráněno proti střelám.

Je jasné, že tyto složité, otáčivé mechanismy, jež jsou tak znamenitou ochranou proti oloveným kulám i proti ocelovým úlomkům, jsou nejvýš citlivé, jsou-li postříkány dehtovitou, smolovitou, hustě tekoucí hmotou. Proud těžce tekoucího a hustého oleje, namířený proti stroboskopu, okamžitě celý jeho mechanism zmaže a tank oslepní. Olej, který rychle ztvrdne, způsobí, že kopule se nemůže dále otáčeti, takže tato nejcitlivější část tanku je pak bezbranná proti střelám. Je-li tato tekutina zapálena a hoří-li hustým dýmem a škvaří-li se na pohyblivých součástech tanku, působí ničivě a dusivě proti celé posádce tanku. Z toho pochopíme, proč petrolejové útoky měly ve Španělsku tak veliký úspěch.

Netzor, který požírá tanky.

Technické zdokonalení této obranné myšlenky vedlo ke konstrukci tanku, vrhajícího plameny, jež byl realizován v Americe. Tento tank není prakticky nic jiného, než nádržka na hustý olej, pohybující se housenkovitě kupředu na řetězových pásech. Na místě střelných zbraní je opatřen trubiciemi, z nichž se chrlí plameny. Je to rozvedení myšlenky pancéřových stříkaček, kterých užívala policie proti demonstrantům. Tyto stříkačky, poháněné motorovou pumpou, vrhaly do davu lidí s nesmírnou prudkostí proud vody. Stejným způsobem vrhá turbokompresor tanku, sloužícího k metání plamenů, svůj hořící olej na bojiště. Tvrdí se, že tito noví váleční netvoří vrhají svůj hořící proud na vzdálenost sta metrů.

Ani Německo však nezahálí v konstrukci obrovských motorisovaných vrhačů plamenů. Hned po Hitlerově převratu r. 1933 počala firma dr. Hugo Stolzenberg v Hamburku vyráběti chemické válečné zbraně opět plnou parou. Vyráběla je sice už od světové války, ale jen tajně a omezeně. Po

Hitlerově převratu počaly se konstrukce nových a nebezpečných válečných strojů, jež za první republiky vznikaly jen na papíře a byly zkoušeny jen na modelech, uskutečňovati opravdu.

K těmto novým válečným zbráním patří i „obrovitý vrhač plamenů CFS“ (Riesebrenner CFS). Tímto speciálním modelem motorisovaného vrhače plamenů je možno na rozdíl od normálních vrhačů plamenů, vrhajících jen těžko zápalné tekuté směsi, vrhati pod vysokým tlakem do dálky i vysoce výbušné látky, jako benzin, benzol nebo petrolej.

Detaily tohoto obrovského vrhače plamenů se dostaly se všemi podrobnostmi velice rychle ke generálním štábům jiných velmocí, což je ostatně zjev, který se opakuje při celém nacionálně-socialistickém zbrojení.

Tento vrhač plamenů byl rychle konstruován i u jiných států: jeho vlastní účel však zůstal nejasný. Nebylo vidno, proč mají býti tyto žravě hořlavé zapalující směsi těžkých olejů, kterých se dosud užívalo, nahrazeny vysoce explosivními a drahými lehkými druhy olejů. Existoval patrně nějaký speciální účel k použití těchto zvláštních vrhačů plamenů. Tento účel byl však znám jen německým konstruktérům, a velmocí, které měly v rukou polovinu válečného tajemství, musejí se jeho druhé poloviny teprve zmocniti.

Horečně se hledá.

Nejprve byly velmocí přivedeny na chybnou stopu. Ve Švýcarsku vyšla francouzská kniha s titulem „Allerte aux Gaz“ (plynový alarm). Autorem této velmi seriózní a odborné knihy je baron Serge von Stackelberg, jež za světové války byl šéfem u plynové služby u carského dělostřelectva. Předmluvu ke knize napsal mjr. R. Masson, prezident švýcarské ligy pro národní obranu. S ohledem na znamenitá spojení, která má pan Baron Stackelberg k hitlerovskému Německu, není pochyby o tom, že k vydání této knihy přispělo především Německo.

V této knize se po prvé popisuje přesný účel Stolzenbergových obrovských vrhačů plamenů CFS. Tvrdí se, že prý tyto vrhače plamenů jsou obranou proti zápalným pumám. Tam, kde zápalná puma působí požár, stačí namířiti benzinový paprsek tohoto obrovského vrhače plamenů, benzin vrhaný pod prudkým tlakem prý způsobí, že zápalná náplň zápalné bomby je okamžitě celá strávena. „Normální“ požár, který zbývá, dá se prý uhasiti obvyklými metodami.

Není nám známo, uvěřily-li velmocí tomuto šílenství. Je nám však známo, že tento specialista von Stackelberg byl dne 15. února 1936 v Paříži zatčen jako vyzvědač Německa. Měl při tom zvláštní smůlu. Až do té doby se vyzvědačtví před civilními soudy trestalo nejvýše pětiletým žalářem. Ve chvíli jeho zatčení však bylo vydáno nové nařízení, podle něhož byl předepsán nový trest, deset let káznice. Pan von Stackelberg byl první, který účinnost tohoto nařízení na sobě pocítil.

Pravda se objevuje.

Kariéra pana barona von Stackelberga byla skončena, velmocí však návod k upotřebení vrhačů plamenů CFS dosud neměly v rukou. Německo pojednou přispěchalo a rok po vydání Stackelbergovy knihy přišlo samo s novým výkladem k použití těchto vrhačů plamenů. Chemická továrna Stolzenberg nabízí tyto speciální tanky sama ke koupi, uvádějí, že jsou to přístroje, sloužící ke z b a v e n í k r a j i n y o t r a v n ý c h p l y n ů. Krajina se tedy dá zbaviti dusivých plynů tím, že je radikálně, pomocí chrlíče plamenů, vypálena. To je ovšem radikální prostředek, který však je také pouhou pohádkou pro dospělé.

Pojednou však se účel této tajné zbraně ukázal sám. Španělská válka prozradila, k čemu tak obrovské vrhače plamenů nejlépe slouží: k obraně proti tankům. Nepochybujeme v nejméně o tom, že německá armáda má již připraveny celé kolony těchto obrovských chrličů plamenů a že jejich účelem je vychrliti proti tankům, které by postupovaly proti německým řadám, tuto strašně hořlavou, plamennou mlhu jako nejúčinnější prostředek protitankové obrany, který technika do dneška vymyslíla.

dopisy

Pomáhá vláda automobilismu?

I.

Vážená redakce!

Dovolte, abych se k té „pomoci automobilismu“, také ozval. Z debaty p. Dr. Stádníka a p. red. Hrubého, vidíme, že p. Hrubý vyšel s čísly, které p. Dr. Stádník nepovažuje za správné, a tím prý padají dedukce p. Hrubého. Chyba je tedy krátce ta, že nebyla publikována: 1. už dlouho žádná čísla, 2. čísla která vyšla, mají problematickou cenu, ať už jim říkáme „konstruktivní“, nebo byla konstruována nekonstruktivně. Jistě vítáme všechny statistické práce, které St. úř. statistický dělá, myslíme si však, že statistika motorových vozidel je tak důležitá, že nelze ji odstrkovati, nýbrž má býti vydávána každoročně a ve všech detailech a to tehdy, vyplnou-li z ní důsledky pro někoho nepřijemné. Dívati se na tuto statistiku jako na bůhvíjaké úřední tajemství, je ovšem naivnost, stejně jako zákazy fotografování Sečské přehrady, Vranovské nádrže atd. Stejně by bylo zakázati publikaci jakýchkoliv statistik železničních mostů, silnic atd. Je otázkou, jak dalece ovlivnilo vládní nařízení z r. 1936 odbyt vozidel: upozorňoval jsem hned s počátku, že takové nařízení nemůže míti okamžitého účinku proto, že napřed se dají do provozu vozy odhlášené a p. a teprve pak, bude-li konjunktura trvalejšího rázu, dojde ku koupím nových vozů (ukázalo se to v prosinci m. r.). Že jsem měl pravdu, dokazuje ještě prodej ojetých nákladních vozů z továrních skladů a vývoj jich cen; tak na př. stará nákladní 5tunka „Praga N“, nová za 117.000 Kč, která byla počátkem r. 1936 takřka neprodejná a vyvolávací cena kolísala kolem 8.000 Kč, stoupla na 20—22.000 Kč; novější modely téhož vozu stouply z 15—20.000 Kč na 40—45.000 Kč. Vládní nařízení staré vozy nejen ničím nepodporuje, nýbrž tím, že dává výhody na vozy nové, staré vozy činí nevýhodnými; jestliže dnes přes to po těchto vozech je poptávka taková, že jejich ceny stouply v některých případech i o 300%, musily zde býti příčiny jiné, než vliv vládního nařízení; je to samozřejmě vliv konjunktury, značný stavební ruch atd. Viz též vzrůst dopravy železniční.

Nikterak tím nechci kritizovati vládní nařízení, neboť je alespoň počátkem; ostatně každý kritik je v těžké posici. Mluví-li proti, řekne se úředně, že je zbytečno dávat automobilismu výhody, které nikdo neocení; chválí-li kritik, jsou úřední místa přesvědčena, že udělalo se dost a není třeba dalšího. Zrovna toto se myslí u nás a je to omyl. Je přece ne-

sporno, že automobil sice není už luxusem, ale přece si ho může dopřáti z důvodu vysokého pořizovacího i provozovacího nákladu dosud málo lidí. Právě ten mnou citovaný náhlý prodej starých vozů dokazuje, že tedy odbytové možnosti by se našly, ale že lidé nemají na lepší. V chudém národě třeba vyjítí více vstříc, než v bohatém. V USA. nepotřebuje automobilismus žádné podpory, žádné jen, aby vláda nepostupovala nerozumně, podobně v Anglii a Francii. Německo, toho času finančně daleko slabší, musilo sáhnouti po opatřeních působivějších. V ještě zvětšeném měřítku to platí o nás. Vláda musí se postarati tedy také o snížení cen provozních hmot, čemuž se vyhýbá. Nikdo nebude tím poškozen, poněvadž vydělá zvýšením obratu — konkrétně řečeno, vyšším odbytem lihu, kde pořád nemají dost.

V USA. (Anglii a j.) se navrhuje skupování přestárých vozů za materiálovou cenu proto, aby udělaly místo novým; je to pochopitelné, stojí-li tam s našeho hlediska luxusní vůz 600 dolarů, a přijde-li jeden vůz na 5 lidí. Jiná je naše posice, kde je vozů procentuálně dvacetkrát, nebo kolikrát méně. Nedávno jsem viděl „bílý týden“ v jednom továrním skladě, kde se prodávalo 50 vozů dohromady za asi 50.000 Kč, tedy kus za 1000 Kč. Mezi nimi bylo mnoho vozidel v technické ceně 10.000 a více. Tato vozidla se rozeberou na součásti a zmizí z trhu. Tvrdím, že je to ničení národních hojností, neboť karoserie shnijí pod kůlnami a celá spekulace kupujícího spočívá v tom, že náhodně prodá draze blok motoru, osu, atd. Zbytek zůstane starým železem. Tyto vozy mohly ale dělat ještě dlouhou dobu výbornou službu lidem méně majetným a mohly býti ev. výbornou vojenskou rezervou, neboť jsou to téměř vesměs vozy prostorné, robustně stavěné, o velkém obsahu a výkonu motoru. Oživiti je však mohlo pouze osvobození od přehnané silniční daně, snížení ceny směsi — hlavně zbytečného politického lihu a ovšem, úprava pojistek. V tomto směru nestalo se dosud nic a teprve, až se to stane, budeme moci říci, že vláda jednala tak, jak je to pro stát (a nikoliv jednotlivé politické partnery) nejzdravější.

Trvám v dokonalé účtě

oddaný Ing. O. Kovařík.

II.

Vážený pane redaktore, v čísle 18 Přítomnosti jsem sice napsal, že končím diskusi s pisatelem glosy „Sliby se mají plnit“, jeho duplika v č. 19 je však toho druhu, že bych Vás ještě prosil za laskavé otištění těchto poznámek. Domnívám se, že smyslem každé polemiky má být jedině usvědčení protivníka z omylu neb nepravdy v mezích tématu, o němž se diskutuje. Vytkl jsem autorovi, že některé skutečnosti a cifry, které uvedl, byly neúplné, resp. nesprávné. Pokud jde o cifry, omluvil se sazečským šotkem, který rádil v třetím a čtvrtém odstavci jeho tabulek, jejichž pramen opět zapomněl uvést. V prvním odstavci však šotek neřádl, a právě tam jsou nejnepsprávnější údaje.

Na osobní útoky autorovy reagovat nemíním. Patří zřejmě k těm, kteří se u nás ještě nenaučili, že je zbytečné a neslušné v polemice osobně útočit. Pokud se domnívá, že bylo třeba, aby se někdo ujímal proti němu vlády, tedy myslím, že poněkud přehání.

Děkuji Vám za laskavé otištění,

v dokonalé účtě Dr. M. Stádník.

TISÍCE KRÁSNÝCH PŘEDMĚTŮ - TISÍCE KRÁSNÝCH DÁRKŮ! KAREL KELLNER V PRAZE

zřídil na Václavském náměstí čís. 25 na nároží paláce pojišťovny Generali, nové vzorné papírnictví, které je svou vnější i vnitřní úpravou, neméně však svým vynikajícím výběrem zboží skvělou pozoruhodností Prahy. Jakostní spolehlivá zlatá pera, jemné dopisní papíry vybraného vkusu a jiné papírnické zboží pro každou potřebu.